

Research Paper

Investigating the Competitiveness of Cities Using Influential City and Powerful City Indicators by Combining “Diamond Model” and “Fuzzy Dematel” Technique (Case Study: Dar ol-marhameh, Semnan)

Keramatollah Ziari^{1*}, Aliasghar Ehsanifard²

1. Professor and Member of the Faculty of Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.
2. Student in Urban Planning, University of Tehran and Lecturer, Department of Urban Engineering, Faculty of Art and Architecture, Semnan University, semnan, Iran.

Received: 2022/9/4
Accepted: 2022/1/10

ABSTRACT

Global competitiveness is the name of the game of our era, and in today's world's perspective, competitiveness has become a fundamental force in the economy of cities, like gravity in physics. Today, the competitiveness of cities plays an essential role in the development of cities. Competitiveness is created by a combination of assets and processes. Assets are either gifts, such as natural resources, or man-made, such as city infrastructures. Processes turn assets into economic benefits for cities and ultimately create their competitiveness. With the formation of globalization and the networking of the world economy, cities have always found a special place as nodes of the network economy, and it is believed that this competition is at the same level as a national competition. Today, the impact, influence, and power of cities will provide sustainable income generation for the city and city managers. In this research, in order to investigate the impact, influence, and power of Semnan City, this city was ranked with the indicators of "Influential city" and "powerful city" using Porter's model.

Keywords:

Influential City, Future Competitiveness of Cities, Influence and Power, City Economy, Integrated Model of Fuzzy Dematel and Diamond Model.

***Corresponding Author:** Professor and Member of the Faculty of Urban Planning, University of Tehran, Tehran, Iran.
<http://dorl.net/dor/20.1001.1.16059689.1401.26.2.1.5>
<https://doi.org/10.2022/hsmmsp.26.2.6>
ORCID: 0000-0001-9135-4768

zayyari@ut.ac.ir

G

Extended Abstract**Introduction**

Global competitiveness is the name of the game of our time, and in today's world, competitiveness has become a fundamental force in the urban economy, just like gravity in physics. Today, the competitiveness of cities plays an essential role in the development of cities. Competitiveness arises from a combination of assets and processes. Assets are either a gift, such as natural resources, or man-made resources, such as city infrastructure. Processes turn assets into economic benefits for cities and ultimately make them more competitive. With the formation of globalization and networking of the global economy, cities have always found a special place as nodes of network economy, and it is believed that this competition is on a par with a national competition. Today, the impact, influence, and power of cities will provide sustainable revenue generation for the city and city managers. In this research, to investigate the impact, influence, and power of Semnan City we rank this city with the indicators of "effective city" and "powerful city" and analyze it with the Porter model. The impact, influence, and power of cities make it possible and practical to shape the future competitiveness of cities. Indicators of influential cities measure the effectiveness of cities in improving the business environment to achieve economic growth, improve the literacy and education of citizens, attract foreign citizens, improve the speed of access to news and information, increase the quality and quantity of urban services, especially recreation and welfare measures, and enhance social and diplomatic activities in the city, local governance (good urban governance), economy, innovation, health, and well-being of individuals. In addition, an index with six general and major criteria of economy, research and development, cultural interactions, livability, environment, and accessibility is used to measure the strength of cities, especially in this research, the city of Semnan. To do this, the indicators of the World Economic Forum, the Global Competitiveness Index GCI, and the Global Index of Urban Power (GPCI) are adapted

Methodology

This study was conducted to evaluate the effectiveness, influence, and power of Semnan. The nature of the research is descriptive-causal considering its applied purpose and method. The statistical population of the study consisted of forty-four experts and professors familiar with the topics of urban economics, urban planning, and urban competitiveness. The experts were selected using the snowball sampling method. In order to analyze the data and achieve the research objectives, a combination of Porter's two competitive models, "diamond model" and "Fuzzy dematel" technique, was used.

Results and discussion

The results showed that based on D-R values, among the eight criteria of influence and effectiveness of Semnan City, the economic criterion (improvement of business environment) with the value of 0.941, was the most effective and pivotal among the constituent and strategic components, whereas the criterion of diplomatic and political activities with the value of -0.587 was the most influential among the effective operational components. Based on the analysis of Porter model, the economic criterion (improvement of business environment) was identified from the internal factors of the model and was categorized as human resources/Competitiveness Organization in Semnan. Also, the criterion of diplomatic and political activities was identified from the factors of strategy, structure, and competition/internal conditions of the model and was categorized as the resources of the Competitiveness Organization in Semnan.

Conclusion

Based on D + R values, the economic criterion (improvement of business environment) with the value of 2.671 was identified as a constituent and strategic component, being the most important criterion of influence and effectiveness of cities. Also, based on the Porter model, the economic criterion (improvement of business environment) was identified from the internal factors of the

model and was determined as a part of human resources to create competitiveness in Semnan City.

Also based on D-R values, of the six general and major criteria for assessing the strength of cities, the criterion of economy and access with a value of 0.862 was identified as a constituent and strategic component, and the criterion of viability and environment with a value of -0.523 was recognized as an effective operational component. The economic criterion was identified from the internal factors of the model as human resources/Competitiveness Organization and the access criterion was determined from the strategy, structure, and competition factors of the model and was grouped into technology resources to create competitiveness for Semnan. Also, based on D + R values, the economic criterion (providing APS advanced creative services) with a value of 2.542 was identified as the most important criterion (constituent criterion) of the city's strength and was categorized into human resources/technology to create competitiveness in Semnan.

بررسی رقابت‌پذیری شهرها توسط شاخص‌های شهر اثرگذار و شهر قدرتمند با تلفیق مدل الماس پورتر «diamond model» و تکنیک «Fuzzy dematel» (مورد پژوهشی: سمنان؛ دارالمرحمه)

کرامت‌اله زیاری^۱، علی‌اصغر احسانی‌فرد^۲

۱. استاد گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران، تهران، ایران
۲. دانشجوی دکتری تخصصی جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه تهران و مدرس گروه مهندسی شهرسازی، دانشکده شهرسازی و معماری، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۱/۲۰

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۰/۲۱

رقابت‌پذیری جهانی اسم بازی عصر ماست و امروزه رقابت‌پذیری شهرها نقشی اساسی در توسعه شهرها دارد. رقابت‌پذیری در اثر ترکیبی از دارایی‌ها و فرایندها به وجود می‌آید. دارایی‌ها یا به صورت موهبت است، مانند منابع طبیعی یا ساخته‌شده به وسیله انسان، مانند زیرساخت‌های شهر و فرایندها که دارایی‌ها را به منافع اقتصادی برای شهرها تبدیل می‌کند و در نهایت موجب رقابت‌پذیری آن‌ها می‌شود. با شکل‌گیری جهانی شدن و شبکه‌ای شدن اقتصاد جهانی، شهرها همواره به‌عنوان گره‌های اقتصاد شبکه‌ای، جایگاه ویژه‌ای یافته است. اعتقاد بر هم‌سطحی این رقابت با رقابت ملی است. امروزه اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهرها، درآمدزایی پایدار را برای شهر و مدیران شهری فراهم خواهد کرد. در این تحقیق به‌جهت بررسی اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهر سمنان، این شهر با شاخص‌های «شهر اثرگذار» و «شهر قدرتمند» رتبه‌بندی و با مدل پورتر موردتحلیل قرار می‌گیرد. اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهرها، شکل‌دهی رقابت‌پذیری آینده شهرها را ممکن و عملی می‌سازد. شاخص‌های سنجش شهرهای اثرگذار به‌نوعی قدرت اثرگذاری شهرها را در بهبود فضای کسب‌وکار برای دستیابی به رشد اقتصادی، ارتقای سطح سواد و تحصیلات شهروندان، جذب شهروند خارجی، سرعت دسترسی ساکنان شهر به اخبار و اطلاعات، افزایش کیفیت و کمیت خدمات شهری به‌خصوص تفریحی و رفاهی، فعالیت‌های اجتماعی و دیپلماتیک در شهر، حکمروایی محلی (حکمروایی خوب شهری)، اقتصاد، نوآوری و سلامت و تندرستی افراد موردسنجش قرار می‌دهد. قدرتمندی شهرها نیز با شش معیار کلی و عمده اقتصاد، تحقیق و توسعه، تعاملات فرهنگی، قابلیت زندگی، محیط‌زیست و دسترسی سنجش خواهد شد که این معیارهای سنجش ارزیابی قدرت شهرها و به‌ویژه در این تحقیق، شهر سمنان، بر اساس شاخص‌های مجمع جهانی اقتصاد، شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی GCI و شاخص جهانی قدرت شهری (GPCI) و با اقتباس از آن‌ها تعیین شده است. این پژوهش با هدف ارزیابی اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهر سمنان انجام شده و ماهیت تحقیق با توجه به هدف آن، کاربردی و بر اساس روش، توصیفی-علی است. جامعه آماری پژوهش را ۴۴ نفر از کارشناسان، خبرگان و استادان آشنا با مباحث اقتصاد شهری، شهرسازی و رقابت‌پذیری شهری تشکیل داده‌اند. خبرگان به‌روش زنجیره‌ای انتخاب شده‌اند. به‌منظور تحلیل و دستیابی به اهداف

پژوهش، از تلفیق دو مدل رقابت پذیری پورتر «diamond model» و تکنیک «Fuzzy dematel» استفاده شده است. نتایج تحقیق نشان می دهد که بر اساس مقادیر D-R، از میان معیارهای هشت گانه نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان، معیار اقتصادی (بهبود فضای کسب و کار) با مقدار ۰/۹۴۱ از مؤلفه های تشکیل دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و معیار فعالیت های دیپلماتیک و سیاسی با مقدار ۰/۵۸۷- از مؤلفه های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان به حساب می آید. بر اساس تحلیل مدل پورتر نیز معیار اقتصادی (بهبود فضای کسب و کار) از فاکتورهای درونی مدل شناسایی شد و جزء منابع نیروی انسانی/ سازمان ایجاد رقابت پذیری در شهر سمنان قرار گرفت. معیار فعالیت های دیپلماتیک و سیاسی از فاکتورهای استراتژی، ساختار و رقابت/ شرایط داخلی مدل شناسایی شد و جزء منابع سازمان ایجاد رقابت پذیری در شهر سمنان قرار گرفت. بر اساس مقادیر D+R، معیار اقتصادی (بهبود فضای کسب و کار) با مقدار ۲/۶۷۱ به عنوان مؤلفه های تشکیل دهنده، راهبردی و با اهمیت ترین معیار نفوذ و اثرگذاری شهرها شناسایی شد. بر اساس مدل پورتر نیز معیار اقتصادی (بهبود فضای کسب و کار) از فاکتورهای درونی مدل شناسایی شد و جزء منابع نیروی انسانی ایجاد رقابت پذیری در شهر سمنان قرار گرفت. همچنین بر اساس مقادیر D-R، از شش معیار کلی و عمده ارزیابی قدرتمندی شهرها معیار اقتصاد و دسترسی با مقدار ۰/۸۶۲ مؤلفه تشکیل دهنده و راهبردی و معیار قابلیت زندگی و محیط زیست با مقدار ۰/۵۲۳- از مؤلفه های تأثیرگذار عملیاتی شناخته شد. معیار اقتصاد از فاکتورهای درونی مدل شناسایی شد و جزء منابع نیروی انسانی/ سازمان ایجاد رقابت پذیری قرار گرفت. معیار دسترسی از فاکتور استراتژی، ساختار و رقابت مدل شناسایی شد و جزء منابع فناوری ایجاد رقابت پذیری برای سمنان قرار گرفت. همچنین بر اساس مقادیر D+R، معیار اقتصادی (ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS) با مقدار ۲/۵۴۲ به عنوان با اهمیت ترین معیار (معیار تشکیل دهنده) قدرتمندی شهر شناسایی شد. با تحلیل پورتر ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS از فاکتورهای درونی مدل شناسایی شد و جزء منابع نیروی انسانی/ فناوری ایجاد رقابت پذیری در سمنان قرار گرفت.

واژگان کلیدی:

شهر اثرگذار، رقابت پذیری آینده شهرها، نفوذ و قدرتمندی، اقتصاد شهر، مدل تلفیقی Fuzzy dematel و diamond model

۱. مباحث نظری

رقابت‌پذیری جهانی اسم بازی عصر ماست و در دورنمای امروز جهان، رقابت‌پذیری به نیروی بنیادین در اقتصاد تبدیل شده است، مانند جاذبه در فیزیک (وارث و همکاران، ۱۳۹۱، ۴۸-۲۵). سطح رقابت‌پذیری کشورهای جهان یکی از معیارهای مهمی است که بسیاری از متغیرها را در نظر می‌گیرد. این شاخص در راستای حفظ بقای هر کشور و شهری نقش مهمی بازی می‌کند. دنیای امروز دنیای تغییرات شتابان و دائم است. دنیای جهانی‌سازی با حجم بالای کالاها، خدمات و اطلاعات جاری بین کشورهاست. تنها کسانی می‌توانند در این دنیای ویژه بقای خود را حفظ کنند که توانایی رقابت با همتایانشان را داشته باشند. این شرایط، دولت و ملت‌ها را مجبور کرده است تا راهکارهای اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهرهایشان را پیدا کنند و شهرشان را رقابت‌پذیر نمایند. اساسی‌ترین بستر برای ورود به فرایند جهانی شدن، ایجاد فضای رقابتی است. آینده شهرهای ما قطعاً وابستگی مستقیمی با میزان اثرگذاری و قدرتمندی آن‌ها و رقابت‌پذیری‌شان در شاخص‌های اقتصادی و به‌ویژه رقابت‌پذیری دارد. جهانی‌سازی و پیشرفت‌های اطلاعاتی و ارتباطی سبب تغییر جهت رویکردهای سیاسی کشورها و شهرها از تکیه صرف بر مزیت‌های نسبی به مزیت‌های رقابتی و مطرح شدن رقابت‌پذیری شهرها توسط شاخص‌های اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهرها شده است (شریف زادگان، ۲۳، ۱۳۹۴). فرایند جهانی شدن متأخر که در متجلی‌ترین شکل خود به صورت جهانی شدن اقتصاد نمود می‌یابد، مبتنی بر تفکر نئولیبرالیسم است. در واقع همین وجه جهانی شدن است که در قالب همگانی شدن الگوی بازار، توسعه برون‌گرا و رفاه، زندگی مردم را به شدت متأثر کرده است. جهانی شدن اقتصاد موجب ایجاد تغییرات شگرفی در شهرهای سراسر جهان شده است. این تغییرات تنها اقتصادی نیست و جنبه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و ساختاری نیز دارد. این فرایند با فرایند هم‌زمانی به نام محلی شدن همراه بود که موجب بروز هویتی جهانی / محلی شده است (Saez & Perianez, 2015, 76). اقتصاد شهری، اساس توسعه رضایت اجتماعی و حفاظت از محیط‌زیست است و این امر برای موقعیت و عملکرد یک شهر در رقابت با محیط داخلی و بین‌المللی تعیین‌کننده است (Budd & Hirmis, 2004). جهانی شدن شهری و شهری شدن جهان، تغییر نقش شهرها در نظام جهانی را در پی داشته و این پدیده، حرکت آزادانه کالا، انسان، اطلاعات و سرمایه را روان‌تر، سریع‌تر، گسترده‌تر و اثرگذارتر از قبل کرده است. این امر باعث اهمیت بخشیدن به مفاهیمی مانند رقابت‌پذیری و رقابت بین شهرها شده است (نجاتی حسینی، ۱۳۹۱، ۱۱۷-۱۴۲). در گذشته رقابت به شرکت‌ها و نهادهای تولیدی مربوط می‌شد، ولی با جهانی شدن و شبکه‌ای شدن اقتصاد جهانی، شهرها همواره به‌عنوان گره‌های اقتصاد شبکه‌ای از جایگاه ویژه‌ای برخوردار شدند و در واقع شهرها در متن اقتصاد جهانی قرار گرفتند و در تقسیم بین‌المللی کار و تولید در مقیاس جهانی به ایفای نقش پرداختند (Cochrane, 2007, 276). شهرها، مراکز موتور ملی و بین‌المللی رشد اقتصادی و اجتماعی هستند و زمینه را برای دستیابی به اهداف ملی در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی فراهم می‌کنند. این امر منجر به گسترش رقابت شهری شده است؛ اعتقاد بر این است که این رقابت هم‌سطح با رقابت ملی است؛ به‌گونه‌ای که امروزه رقابت‌پذیری به یکی از مفاهیم پرکاربرد در عرصه مباحث شهری و منطقه‌ای تبدیل شده است (ساسان‌پور و حاتمی،

۱۳۹۶، ۴۱-۶۵). سیاست شهری در بسیاری از کشورها تحت‌تأثیر افزایش رقابت و موقعیت رقابتی در بین شهرها در دو سطح ملی و بین‌المللی قرار دارد (Molotch et al., 2000, 791-823). امروزه یکی از موفق‌ترین راه‌ها برای تبدیل یک شهر به شهر اثرگذار و قدرتمند، کاربرد مفهوم شهر رقابتی است. شکل‌دهی رقابت‌پذیری آینده شهرها، نقش اساسی در توسعه پایدار شهرها دارد و در این راستا درآمدزایی پایدار و رشد اقتصادی مطلوب را برای شهر و مدیران شهری این نواحی شهری فراهم می‌کند. به عبارتی شهرها با رقابت می‌توانند به اقتصاد خود و نام خود بین شهرهای دیگر رونق بخشند. راه یافتن اقتصادهای ملی به بازارهای جهانی، باعث شده است شهرها نه تنها نقش رقیب را با دیگر شهرهای کشورشان بازی کنند، بلکه این نقش را به صورت فراملی نیز ایفا نمایند. شناسایی معیارهای اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهر، راهنمایی برای متناسب کردن سیاست‌های شهری ملی و درک این معیارها و میزان اهمیتشان به شناسایی مؤثرتر موقعیت فعلی شهرها و امکان پیش‌بینی، تدوین و اجرای سیاست‌های توسعه اثربخش‌تر به صورتی هدفمند کمک می‌کند (سامانی کارگری، ۱۳۹۳). از طرفی، یکی از مهم‌ترین بسترهای ایجاد شهری اثرگذار، قدرتمند و رقابت‌پذیر که قابلیت رقابت با شهرهای دیگر در سطوح بین‌المللی را داشته باشد، شناخت و توجه به معیارهای متداول و روز دنیا در عرصه شکل‌دهی رقابت‌پذیری آینده شهرهاست (نظم فرو همکاران، ۱۳۹۷، ۲۷-۳۸). در این پژوهش به سوالاتی از قبیل این که معیارهای مؤثر بر نفوذ و اثرگذاری و قدرتمندی شهر سمنان کدام است و فاکتورهای درونی مؤثر بر نفوذ و اثرگذاری شهرها و قدرتمندی شهرها کدام است پاسخ داده می‌شود و همچنین شرایط داخلی مؤثر بر نفوذ و اثرگذاری شهرها و قدرتمندی شهرها سنجش خواهد شد و تحلیل خواهد شد که استراتژی، ساختار و رقابت چگونه بر نفوذ و اثرگذاری شهرها و قدرتمندی آن‌ها اثر می‌گذارد. ضمناً مدل روابط علی معیارهای مؤثر بر قدرتمندی شهرها و مدل روابط علی زیرمعیارهای نفوذ و اثرگذاری شهری بررسی می‌گردد و بااهمیت‌ترین و اساسی‌ترین متغیر برای رقابت‌پذیری شهر دارالمرحمه ارائه می‌گردد و مهم‌ترین مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) مورد رقابت‌پذیری سمنان شناسایی و جهت برنامه ریزی‌های هدفدار آتی ارائه می‌شوند و همچنین، شناسایی و تحلیل فاکتورهای اثرگذار در رقابت‌پذیری شهر دارالمرحمه و توسعه پایدار شهر سمنان؛ دستیابی به متغیرهای نفوذ و اثرگذاری شهرها و قدرتمندی شهرها برای شهر سمنان؛ اولویت‌بندی عوامل، فاکتورها و شاخص‌های رقابت‌پذیری دارالمرحمه سمنان از اهداف مهم این پژوهش می‌باشد.

۲-۱. چهارچوب مفهومی

مفهوم اثرگذاری، قدرتمندی و رقابت‌پذیری عمدتاً در پاسخ به این سؤال که چرا برخی شهرها و کشورها ثروتمندتر از بقیه است، شکل گرفت. سؤالی که از زمان آدم اسمیت^۱ مطرح شد و رواج بیشتری پیدا کرد و امروزه به دغدغه اصلی دولت‌ها تبدیل شده است. رقابت‌پذیری به توانایی یک ماهیت اقتصادی در داشتن عملکرد بهتر نسبت به هم‌تایان در

1 . Adam Smith

رابطه با یک هدف مشترک (اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهر) اشاره دارد. برای مثال اگر هدف بهبود درآمد سرانه کشور با معیار افزایش قدرت خرید است و اگر ملت‌ها نیز چنین هدفی داشته باشند، کشور و شهری که درآمد سرانه اش را بهبود دهد به‌عنوان کشور رقابت‌پذیرتر معرفی می‌شود (وارث و همکاران، ۱۳۹۱، ۴۸-۲۵). منطق کلاسیک‌ها این است که مزیت نسبی در قیمت، تعیین‌کننده موفقیت یک ملت در تجارت است. کشور یا شهری موفق‌تر است که کالاها و خدماتی را تولید و صادر می‌کند که در آن از لحاظ قیمت نسبت به دیگر رقبا مزیت نسبی دارد. عوامل مختلفی می‌تواند رقابت‌پذیری را تحت‌تأثیر قرار دهد، از جمله تکنولوژی، سرمایه، مهارت‌های گوناگون نیروی کار، کارآفرینی، قابلیت‌های گوناگون تولیدی، شرایط مربوط به تولید و رقابت، سیاست‌ها و هزینه‌های دولت، جهانی‌سازی و تأثیر بر شرکت‌های چندملیتی. تعریف مناسب رقابت‌پذیری بسته به سطوح تحلیل آن (بنگاه‌ها، صنایع، نواحی و شهرها، ملت‌ها و نواحی فراملی و جهان) متفاوت است؛ زیرا اهداف هر یک متفاوت است. بنگاه‌ها معمولاً با هدف افزایش سود ایجاد می‌شود، در حالی که مقامات محلی برای بهبود استانداردهای زندگی، رفاه شهروندان و توسعه پایدار شهر تلاش می‌کنند. اثرگذاری، قدرتمندی، رقابت‌پذیری و شکل‌دهی رقابت‌پذیری آینده شهرها، معیاری کلیدی برای ارزیابی درجه موفقیت کشورها در میدان رقابت‌های سیاسی، اقتصادی و تجاری است؛ بدین معنا که هر کشور، منطقه، شهر یا بنگاهی که از توان رقابتی بالایی در بازارهای رقابتی برخوردار است، رقابت‌پذیری بالاتری دارد (داداش‌پور و احمدی، ۱۳۸۹). همچنین رقابت‌پذیری، مجموعه‌ای از دارایی‌ها و فرایندهایی است که دارایی‌ها را قابل‌دستیابی یا قابل‌ایجاد شدن می‌کند و فرایندها، این دارایی‌ها را به نتایج اقتصادی مبدل می‌سازد. رقابت‌پذیری، اشاره به فرایند پویای کسب دارایی‌ها و منابع، تبدیل آن به مزیت‌های رقابتی و مدیریت آن به‌وسیله یک استراتژی برای دستیابی به موقعیت رقابتی برتر دارد. به اعتقاد انجمن ملی رقابت‌پذیری ایرلند، رقابت‌پذیری عبارت است از: توانایی به دست آوردن و حفظ بازارهای داخلی و خارجی (پژویان و فقیه‌نصیری، ۱۳۸۸: ۹۸-۱۳۳). اثرگذاری، قدرتمندی، رقابت‌پذیری و شکل‌دهی رقابت‌پذیری آینده شهرها، یعنی بهره‌برداری از پتانسیل موجود در شهر و ایجاد مزیت نسبی و رشد اقتصادی پایدار در مقایسه با شهرهای دیگر (Jiang & Shen: 2010, 307-314). تورک در تعریف رقابت‌پذیری شهری، از اصطلاح رقابت‌نهادی شده استفاده کرده است. این ایده بر این استدلال استوار است که دولت‌ها و نهادهای عمومی، مسئولیت بهبود رقابت‌پذیری مناطق و شهرهای خود را دارند. از این‌رو در اروپا، رقابت‌پذیری هدف اصلی در سیاست‌گذاری‌های منطقه‌ای است و به‌عنوان مهم‌ترین ابزار تحقق و ارتقای توسعه متوازن و انسجام سرزمینی در نظر گرفته می‌شود (Turok, 2004: 1069-1083). به اعتقاد لوور و تورک رقابت‌پذیری شهری، میزانی است که شهرها می‌توانند کالا و خدماتی را برای رفع نیازهای وسیع بازارهای منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی تولید کنند، در حالی که به‌طور هم‌زمان باعث افزایش درآمد واقعی می‌شود، کیفیت زندگی را برای شهروندان بهبود می‌بخشد و توسعه را در حالی پایدار ترویج می‌دهد. در این تعریف، نویسندگان نه تنها سودآوری مالی را که شهرها برای رقابت‌پذیری به آن نیازمند هستند مورد توجه قرار داده‌اند که سودآوری اجتماعی را نیز در نظر گرفته‌اند. این بدان معنی است که شهرها مانند مناطقی که در آن استقرار یافته‌اند، هم‌زمان می‌توانند به رقابت‌پذیری شرکت‌ها کمک کنند یا به مانعی عمده در رقابت‌پذیری آن‌ها تبدیل شوند (Zhao et

Malecki (al, 2017: 120-133) (۲۰۰۲) برای تعریف رقابت‌پذیری شهری از واژه چسبندگی مکان استفاده کرده است و آن را توانایی اقتصاد شهر در ایجاد شرایطی برای افزایش استاندارد زندگی شهروندان می‌داند. وی معتقد است که رقابت بین شهرها، چیزی فراتر از بازاریابی یا تلاش برای فروش کالا است که شامل تقویت یا بهبود ویژگی‌هایی است که جذب و نگهداشت سرمایه، سرمایه‌گذار و نیروی انسانی را ممکن ساخته و شهر را به مکانی چسبنده تبدیل کرده است. اساساً رقابت‌پذیری در سطح شهر، با منافع شرکت‌ها، شهروندان و دولت ارتباط دارد. برای شهروندان، رقابت‌پذیری شهری به معنای بهبود و افزایش استانداردهای زندگی است. برای دولت، رقابت‌پذیری شهری به معنای توسعه از طریق مزایای بازاریابی محلی و به دست آوردن مزایای رقابتی جدید است و برای شرکت‌ها رقابت‌پذیری شهری، به معنای چگونگی استخراج منابع شهری برای ایجاد بهره‌وری بالاست (Borozaan, 2009: 731-747).

تاریخچه استان سمنان به دوران کهن و بیش از دو هزار سال قبل بازمی‌گردد. به دلیل واقع شدن سمنان بر سر راه افراد و کاروان‌هایی که به خراسان سفر می‌کردند، این ایالت در دوران مختلف بسیار مورد توجه بوده است. شهر سمنان در حافظه و بلندای پیشینه تاریخی خود به دلیل مهمان‌نواز و خونگرم بودن و به ویژه استقبال و پذیرایی و سفره‌داری از زائران آقا امام رضا علیه‌السلام، عنوان دارالمرحمه، یعنی شهر رحمت و مهربانی را داشته است. سمنان از شهرهای متوسط‌اندازم و در حال توسعه سریع بوده که بر اساس طرح جامع و تفصیلی گرایش غالب کاربری شهری، گردشگری و خدماتی بوده است و بر این اساس باید در جهت هدایت هدف‌دار شهر به سوی رونق و توسعه گردشگری و جذب گردشگر، زمینه آن از طریق شناسایی عوامل رقابت‌پذیری و تقویت شاخص‌های آن فراهم شود. از این رو هدف اصلی این پژوهش، شناسایی و تعیین اولویت‌بندی ابعاد اثرگذاری و قدرتمندی (رقابت‌پذیری) دارالمرحمه، از دیدگاه کارشناسان خبره و نظرات شهروندان است. با شناسایی و تعیین عوامل اصلی شکل‌دهنده رقابت‌پذیری شهری (اثرگذاری و قدرتمندی) و شناسایی مهم‌ترین مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) به این مسئله پرداخته خواهد شد که پدیده رقابت‌پذیری سمنان متأثر از چه عواملی است و چگونه می‌توان آن را تقویت کرد. با توجه به اینکه موضوع اثرگذاری و قدرتمندی در شهرها به تازگی با شاخص‌های جهانی مطرح شده است (شاخص‌های شهر اثرگذار و شاخص‌های شهر قدرتمند) و همه شهرها تمایل دارند به سطح قابل‌قبولی از رقابت‌پذیری برسند و چون شهر سمنان از شهرهای با شتاب رشد و توسعه بسیار بالا در حوزه گردشگری و خدمات است، نیازمند پژوهشی جهت سنجش جایگاه این شهر در رنکینگ داخلی اثرگذاری و قدرتمندی بوده است. این امر در پژوهش حاضر به اجرا درآمده است تا الزامات رسیدن به رقابت‌پذیری شهر این شهر یافت شود و بتوان بر شاخص‌های حاصل از تحقیق متمرکز شد و برنامه‌ریزی هدف‌دار صورت داد. سؤال‌های اصلی و اساسی پژوهش نیز این است که با اهمیت‌ترین و اساسی‌ترین متغیر برای رقابت‌پذیری شهر دارالمرحمه چه متغیری است؟ همچنین مهم‌ترین مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) موجد رقابت‌پذیری سمنان کدام است؟

جدول ۱. معانی مختلف رقابت‌پذیری برای شرکت‌ها، دولت‌ها و شهروندان

هدف	معنای رقابت‌پذیری	نهاد
شکل‌دهی رقابت‌پذیری آینده شهرها	رقابت‌پذیری شهری به معنای: چگونگی استخراج منابع شهری برای ایجاد بهره‌وری بالا	شرکت‌ها
اثرگذار کردن شهرها و کلان‌شهرها	رقابت‌پذیری شهری به معنای: بهبود و افزایش استانداردهای زندگی	شهروندان
چشم‌اندازسازی شهرها و کلان‌شهرها	رقابت‌پذیری شهری به معنای: توسعه از طریق مزایای بازاریابی محلی و به دست آوردن مزایای رقابتی جدید	دولت

مأخذ: نگارندگان، همین پژوهش، ۱۴۰۱

مفهوم رقابت‌پذیری

مطالعه نظریات صاحب‌نظران و پژوهشگران مختلف نشان می‌دهد که از رقابت‌پذیری تعریف و تعبیر واحدی وجود ندارد؛ اما به‌طور کلی می‌توان رقابت‌پذیری را قابلیت‌ها و توانمندی‌هایی دانست که یک کسب‌وکار، صنعت، منطقه، کشور و شهر داراست و می‌تواند آن را حفظ کند تا در عرصه رقابت بین‌المللی نرخ بازگشت بالایی را در فاکتورهای تولید به وجود آورد و نیروی انسانی خود را در وضعیت نسبتاً بالایی قرار دهد. به عبارت دیگر، رقابت‌پذیری توانایی افزایش سهم بازار، سوددهی، رشد ارزش افزوده و ماندن در صحنه رقابت عادلانه و بین‌المللی برای یک دوره طولانی است. رقابت‌پذیری در اثر ترکیبی از دارایی‌ها و فرایندها به وجود می‌آید. دارایی‌ها یا به صورت موهبتی است، مانند منابع طبیعی و یا ساخته دست انسان است، مانند زیرساخت‌ها، و فرایندهایی که دارایی‌ها را به منافع اقتصادی حاصل از فروش به مشتریان (شهروندان) تبدیل می‌کند و در نهایت موجب ایجاد اثرگذاری، قدرتمندی و رقابت‌پذیری در شهر می‌شود. این مطالب را می‌توان به صورت فرمول رقابت‌پذیری نشان داد.

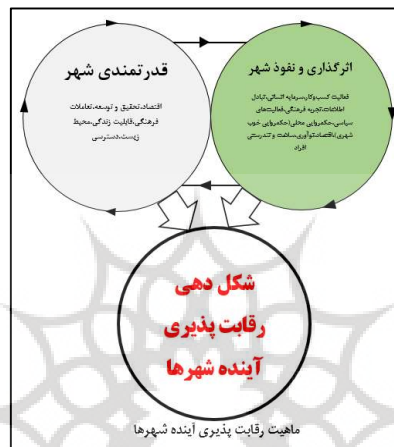
$$\text{فرمول رقابت‌پذیری} \rightarrow \text{اثرگذاری شهر} + \text{نفوذ و قدرتمندی شهر} = \text{رقابت‌پذیری}$$

در بررسی رقابت‌پذیری می‌توان از زاویه دیگری نیز به مسئله نگریست و آن منابع ایجاد رقابت‌پذیری است. منابع ایجاد رقابت‌پذیری را می‌توان در سه دسته فناوری، سازمان و نیروی انسانی تقسیم‌بندی کرد. مزیت رقابتی حاصل از نیروی انسانی دوام و پایداری بیشتری نسبت به سایر مزیت‌های رقابتی دارد و مدت‌زمان بیشتری لازم است تا رقبا بتوانند این مزیت‌های رقابتی را تقلید کنند.

جدول ۲. منابع ایجاد رقابت پذیری شهر

هدف	توضیحات	شاخص‌ها	منابع ایجاد رقابت پذیری شهر
شکل دهی رقابت پذیری آینده شهرها	فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات مانند زیرساخت‌های ارتباطات راه دور	فناوری	منابع ایجاد رقابت پذیری شهر
	مانند بنگاه‌های فراملیتی و بازارهای مالی	سازمان	
	مانند خدمات تولیدی	نیروی انسانی	

مأخذ: نگارندگان، همین پژوهش، ۱۴۰۰

کل ۱. ماهیت رقابت پذیری آینده شهرها

مؤلفه‌های رقابت پذیری شهر اثرگذار و قدرتمند

مؤلفه‌های تشکیل دهنده به آن دسته از مؤلفه‌هایی گفته می‌شود که در رقابت پذیر شدن شهرها نقش محوری و اساسی ایفا می‌کند و چنانچه در نظر گرفته نشود یا وجود نداشته باشد، می‌توان مفهوم رقابت پذیری شهرها را ناقص تلقی کرد و شهر را از نظر توان رقابتی «ضعیف» برشمرد. مؤلفه‌های تأثیرگذار در رقابت پذیری شهر، مؤلفه‌های اصلی و محوری رقابت پذیری نیست و از حالت پوششی برخوردار است. بدین معنا که این مؤلفه‌ها ممکن است در حالت مساعد بودن با اثرات مثبت و نقشی تسهیل کننده و پیش‌برنده در راستای افزایش توان رقابتی شهر ایفای نقش کند و بالعکس در حالت نامساعد با اثرات منفی، نقشی بازدارنده در جهت رقابت پذیری داشته باشد. رقابت پذیری شهرها مستلزم اتخاذ تصمیمات هماهنگ و اثربخش و نیز انجام اقدامات یکپارچه و مؤثر در سطوح راهبردی و عملیاتی است. مؤلفه‌های راهبردی به مؤلفه‌هایی گفته می‌شود که از جامعیت، یکپارچگی و بلندمدت‌نگری برخوردار است و اغلب با تصمیم‌گیری‌های سطوح بالا ارتباط دارد. در مقابل مؤلفه‌های عملیاتی، آن دسته از مؤلفه‌هایی است که از حالت محدود و کوتاه‌مدت برخوردار است و با لایه‌ها و سطوح پایین‌تر مدیریت شهری ارتباط دارد؛ هرچند مؤلفه‌های عملیاتی در راستای مؤلفه‌های راهبردی تعیین می‌شود (آقازاده و همکاران، ۱۳۸۶: ۱۶).

فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا

جدول ۳. مؤلفه‌های رقابت پذیری شهر اثرگذار و قدرتمند

مؤلفه‌های رقابت پذیری شهری		مؤلفه‌های رقابت پذیری شهری	
تأثیرگذار	تشکیل دهنده	راهبردی	مؤلفه‌های رفتاری شهر در راستای رقابت پذیری
تأثیرگذار-راهبردی	تشکیل دهنده-راهبردی	عملیاتی	
تأثیرگذار-عملیاتی	تشکیل دهنده-عملیاتی		

نگارندگان، با اقتباس، ۱۴۰۱

رقابت پذیری از دیدگاه مدل الماس پورتر *diamond model*

مایکل پورتر از استادان دانشکده بازرگانی دانشگاه هاروارد یکی از محققان فعال در زمینه مطالعات رقابت پذیری است. وی در سال ۱۹۸۰ کتاب *استراتژی رقابتی* و در سال ۱۹۸۵ کتاب *مزیت رقابتی* را به رشته تحریر درآورد. همچنین در سال ۱۹۹۰ کتاب *مزیت رقابتی ملت‌ها* را نوشت که در آن، مدل الماس در رقابت پذیری معرفی شده است. پورتر رقابت پذیری را حاصل تعامل و برهم کنش چهار عامل اصلی می‌داند: ۱. فاکتورهای درونی، ۲. شرایط تقاضای داخلی، ۳. صنایع مرتبط و حمایت‌کننده و ۴. استراتژی، ساختار و رقابت. به لحاظ نظری با اندک تغییر در شاخص‌های مطرح شده از سوی پورتر که بیشتر بر روی بازارها و شرکت‌ها متمرکز است، می‌توان این فاکتورها را در یک شهر جهت ایجاد اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی و در نتیجه ایجاد رقابت پذیری بیان کرد که حاصل تعامل و برهم کنش چهار عامل اصلی زیر است: ۱. فاکتورهای درونی اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهر؛ ۲. شرایط داخلی یک شهر در جهت ایجاد اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی؛ ۳. صنایع مرتبط و حمایت‌کننده از اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهر و ۴. استراتژی، ساختار و رقابت.

به اعتقاد پورتر، این فاکتورهای چهارگانه به صورت متقابل بر یکدیگر تأثیر دارد و تغییرات هر یک از آن‌ها می‌تواند بر شرایط بقیه فاکتورها مؤثر باشد؛ علاوه بر آن، دو عامل بیرونی دولت (حکومت) و رویدادهای شانسی (یا همان اتفاقات پیش‌بینی نشده) نیز بر عوامل چهارگانه تأثیر غیرمستقیم دارد و از طریق تأثیر بر آن‌ها می‌تواند در رقابت پذیری نیز تأثیرگذار باشد. دولت می‌تواند بر همه عوامل پورتر از طریق دامنه‌ای از فعالیت‌ها اثر بگذارد؛ مانند کاستن از مشکلات شهرها به‌طور مستقیم (با سرمایه‌گذاری‌های هدف‌دار) و یا غیرمستقیم (با زیرساخت‌ها)؛ طراحی و تهیه قوانین شهری قابل اجرا در راستای ایجاد رقابت بین شهرها؛ به کارگیری سیاست‌های آموزشی که بر سطح آگاهی شهروندی و مهارت شهروندان تأثیر می‌گذارد؛ بنا نهادن استانداردهای تکنیکی و استانداردهای محصولات و خدمات شهری، شامل قوانین محیط‌زیستی، شهرسازی، گردشگری و عمرانی در شهر، برای ایجاد فاکتورهای مؤثر بر اثرگذاری و نفوذ یک شهر.

الف. فاکتورهای درونی: این فاکتورها شامل شرایط درون یک واحد، مانند یک شهر و یا کشور است. عواملی مانند دانش و زیرساخت‌ها. این عوامل به رقابت در هر صنعت خاص یا به‌طور ویژه در یک شهر خاص مربوط می‌شود. می‌توان این عوامل را به صورت منابع مادی، انسانی (هزینه نیروی کار، صلاحیت‌ها و تعهدات)، دانش و زیرساخت‌ها مشخص کرد. همچنین می‌تواند شامل عواملی مانند کیفیت تحقیق یا قابلیت تبدیل شدن به پول در بازار سهام و منابع طبیعی مانند آب و هوا، مواد اولیه و نفت باشد. این عوامل می‌تواند مزایای رقابتی در سطح جهانی ایجاد کند. مجموعه‌ای از عوامل مؤثر در تولید کالا یا خدمات،

مانند مواد اولیه، کیفیت و میزان دسترسی به آن، نیروی انسانی بدون مهارت و یا ماهر و آموزش دیده، بهره‌وری و خلاقیت و نوآوری نیروی انسانی، زیرساخت‌ها، مسائل تکنولوژیک، میزان سرمایه و دسترسی به آن، توانمندی‌ها و قابلیت‌های مدیریتی و ... که برای رقابت در عرصه بازارهای رقابتی ضروری است، فاکتورهای درونی را تشکیل می‌دهد. پورتر فاکتورهای درونی را در دو دسته تقسیم می‌کند: فاکتورهای عمومی، شامل مواردی مانند مواد اولیه، انرژی، نیروی انسانی بدون مهارت خاص شهر؛ و فاکتورهای تخصصی، شامل مواردی مانند نیروی انسانی ماهر و متخصص، دانش فنی و فناوری‌های نوین پیشرفته شهر. فاکتورهای تخصصی در مقایسه با فاکتورهای عمومی مزیت رقابتی پایدارتری را برای یک شهر ایجاد می‌کند.

ب. شرایط تقاضای داخلی: در این عامل تعیین‌کننده، پرسش کلیدی این است که چه عواملی باعث موفقیت پایدار یک شهر می‌شود؟ ماهیت یک شهر و اندازه آن چقدر است؟ همیشه تعاملی میان صرفه‌جویی‌های مقیاس، هزینه‌های حمل و نقل و اندازه شهر وجود دارد. اگر یک شهر بتواند به اندازه کافی صرفه‌جویی‌های نسبی ایجاد کند، می‌تواند برای شهرهای دیگر این سود را داشته باشد که از یک نقطه به شهر خدمات‌رسانی کند. علاوه بر این می‌توان این پرسش را مطرح کرد که تأثیر این عوامل روی سرعت و جهت نوآوری و توسعه شهر چیست؟ شرایط تقاضای داخلی، ماهیت و چگونگی تقاضا در بازارهای داخلی برای خدمات و محصولات یک صنعت یا یک شهر مشخص می‌کند. اندازه و رشد تقاضا در رقابت‌پذیری صنایع و شهرها تأثیر بسزایی دارد. پورتر معتقد است که وجود بازار داخلی بزرگ و در حال رشد، موجب تشویق سرمایه‌گذاران برای توسعه فناوری و بهبود بهره‌وری است و این مسئله به عنوان مزیت رقابتی برای آن ملت محسوب می‌شود. در مقابل، بازارهای داخلی کوچک که دارای رشد پایینی است، شرکت‌ها و صنایع را به دنبال فرصت‌های صادراتی می‌کشاند. تقاضای داخلی دارای دو جنبه کمی و کیفی بازار است. اندازه تقاضای داخلی حداقل مقیاس اقتصادی فعالیت‌های بنگاه‌های داخلی را تعیین می‌کند و آن را قادر می‌سازد تا از یک تقاضای پایدار برخوردار گردد؛ اما باید توجه داشت که منافع اصلی تقاضای داخلی در رقابت‌پذیری از دیدگاه کیفی است. انتظارات مشتریان یا می‌توان گفت انتظارات شهروندان از کیفیت محصولات و خدمات در یک شهر، می‌تواند انگیزه‌ای برای افزایش قدرت رقابت‌پذیری یک کسب و کار یا یک شهر شود و به عنوان محرک قدرتمند در جهت توسعه و ارتقای رقابت‌پذیری بنگاه‌ها و حتی از دید کلان رقابت‌پذیری کشورها و شهرها گردد.

پ. صنایع مرتبط و حمایت‌کننده: همچنین موفقیت یک بازار و یک شهر در ایجاد اثرگذاری و نفوذ به وجود تأمین‌کننده‌ها و صنایع مرتبط با تولید و خدمات در شهر بستگی دارد. تأمین‌کننده‌های رقابتی می‌توانند باعث تقویت نوآوری و جهانی‌سازی شهر شوند. علاوه بر تأمین‌کننده‌ها، سازمان‌های مرتبط نیز نقش مهمی بازی می‌کنند. اگر یک شهر موفق و رقابت‌پذیر باشد، می‌تواند به سازمان‌ها و شهرهای مرتبط و وابسته‌اش نیز کمک کند. این سازمان‌ها و شهرهای مرتبط و وابسته‌اش می‌توانند از دانش عملی هم سود ببرند و با تولید خدمات و محصولات مکمل به همدیگر کمک کنند. صنایع مرتبط و حمایت‌کننده می‌تواند شامل تأمین‌کنندگان مواد اولیه یا تجهیزات، توزیع‌کنندگان و فروشندگان، سیستم‌های توزیع محصول و خدمات، مؤسسات تحقیقاتی، سرویس‌های مالی شهری، سیستم‌های حمل و نقل شهر، دانشگاه‌ها، مراکز و مؤسسات تحقیقاتی و صناعی باشد که

از یک نوع فناوری، مواد اولیه و امکانات آزمایشگاهی استفاده می‌کنند. ارتباط و همکاری با این صنایع و مراکز در توسعه سطح محصولات و خدمات و بهبود آن‌ها و در نهایت ارتقای رقابت‌پذیری مؤثر است.

ت. استراتژی، ساختار و رقابت‌پذیری: این عامل به روشی که یک سازمان یا شهر، خود را مدیریت و سازمان‌دهی می‌کند اشاره دارد و به اهداف بنگاه و میزان رقابت درون فرهنگ آن مربوط می‌شود. علاوه بر این بر شرایط درون یک کشور تمرکز می‌کند که مشخص نماید یک شرکت و یا شهر در کجا و در چه جایگاهی باید قرار بگیرد. جنبه‌های فرهنگی نقش مهمی در این موضوع بازی می‌کنند. این عوامل در مناطق، استان‌ها و کشورهای مختلف می‌توانند متفاوت باشند؛ عواملی مانند مدیریت، روحیه کار و تعامل میان شرکت‌ها (تعامل میان شهرها) در فرهنگ‌های مختلف به شیوه‌های متفاوتی شکل می‌گیرد. این موارد می‌تواند در شرایط خاصی که یک شرکت درون کشور دیگری تأسیس می‌شود، مزایا و معایبی برای شرکت‌ها به همراه داشته باشد. به عقیده پورتر رقابت داخلی و جست‌وجوی مستمر برای مزایای رقابتی درون یک شهر و یا کشور، می‌تواند به سازمان‌ها و شهر به‌عنوان یک سازمان کمک کند تا مزایای رقابتی در سطح جهانی به دست آورند. علاوه بر عواملی که در بالا به آن اشاره شد، مایکل پورتر به عواملی مانند دولت و اتفاقات اشاره می‌کند که بر رقابت میان شرکت‌ها (رقابت میان شهرها) تأثیر می‌گذارد. شرایط موجود در یک کشور که بر چگونگی تأسیس، سازمان‌دهی و مدیریت شهرها حاکم است و ماهیت رقابت داخلی.

ث. دولت (حکومت): دولت (حکومت) می‌تواند نقش بسیار قدرتمندی در توسعه شهرها داشته باشد؛ چه در داخل کشور و چه در بازارهای بین‌المللی. کمک‌های مالی دولتی و ایجاد زیرساخت‌ها (جاده، فرودگاه) و سرمایه‌گذاری در آموزش و سلامت، می‌تواند تأثیر قابل توجهی داشته باشد. همچنین دولت می‌تواند شهرها را تشویق کند تا از منابع انرژی جایگزین یا سیستم‌های زیست‌محیطی جایگزین تأثیرگذار بر خدمات شهری استفاده کنند. این کار می‌تواند از طریق اختصاص کمک‌های مالی یا مشوق‌های مالی دیگر انجام شود.

ج. رویدادهای شانس (اتفاقات پیش‌بینی نشده): مایکل پورتر همچنین اشاره می‌کند که در بیشتر بازارها شانس و اتفاق نقش مهمی دارد. این موارد برای آن دسته از شرکت‌ها یا شهرهای خلاق نوآور فرصت‌هایی ایجاد می‌کنند که از شروع فعالیت‌های نو و جدید جهت ایجاد اثرگذاری و قدرت ترسی ندارند. کارآفرین‌ها و شهرهای کارآفرین معمولاً شرکت‌هایشان را در کشورهای خودشان راه می‌اندازند که شاید مزیت اقتصادی خاصی برایشان نداشته باشد؛ در حالی که شروع همین کار در بیرون از مرزهای کشورشان می‌تواند فرصت‌های بیشتری برای آن‌ها فراهم کند.

روش تحقیق

تحقیق حاضر با توجه به هدف آن، کاربردی و بر اساس روش، توصیفی-علی است. جامعه آماری این پژوهش متشکل از نخبگان و خبرگان حوزه‌های مختلف شهرسازی، برنامه‌ریزی شهری، مدیریت شهری اقتصاد شهری، رقابت‌پذیری شهری است که به روش زنجیره‌ای (روش گلوله برفی) و از میان استادان دانشگاهی و پژوهشگران فعال انتخاب شده‌اند. در پژوهش حاضر برای دستیابی به نتایج معتبر، حجم نمونه در نظر گرفته شده برای تکمیل پرسش‌نامه، ۴۴ نفر از استادان دانشگاهی و متخصصان حوزه پژوهش هستند. در این تحقیق، ابتدا با مرور جامع ادبیات پژوهش و بر اساس شاخص‌های مجمع جهانی اقتصاد، شاخص‌های

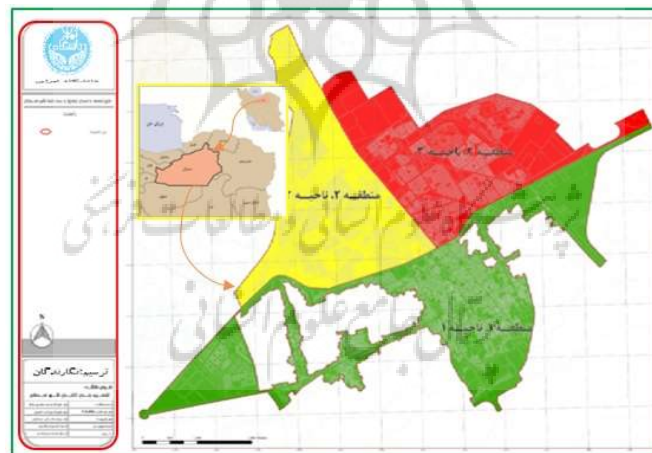
رقابت پذیری جهانی GCI و شاخص جهانی قدرت شهری (GPCI) و با اقتباس از آنها، شاخص های اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی و در نتیجه رقابت پذیری شهری تعیین شده است؛ سپس بر اساس معیارها و زیرمعیارهای شناسایی شده، پرسش نامه مربوط به «Fuzzy dematel» به منظور تبیین و ارزیابی روابط علت و معلولی میان معیارهای هشت گانه قدرتمندی شهرها و معیارهای شش گانه اثرگذاری تدوین و در اختیار جامعه پژوهش قرار گرفته است. پرسش نامه مورد استفاده شامل ۱۵ شاخص در مورد میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری معیارها و زیرمعیارهای رقابت پذیری شهر سمنان بر یکدیگر است. از آنجا که پرسش نامه مورد استفاده، بر پایه معیارهای شناسایی شده در پیشینه پژوهش و دیدگاه کارشناسان و صاحب نظران تهیه شده است، روایی پرسش نامه خود به خود تأیید می شود؛ ولی به منظور تأیید روایی پرسش نامه محقق ساخته از روش روایی محتوایی CVR و جهت پایایی آن از روش آلفای کرونباخ استفاده شد و میزان آن ۰/۸۶ به دست آمد که این میزان، نشان دهنده پایایی مناسب پرسش نامه است. بر این اساس از ۴۴ نفر اعضای پانل خبرگانی خواسته شد بر اساس جدول ضمیمه، امتیاز لازم به هر مؤلفه داده شود. نتیجه به دست آمده مشخص کرد با توجه به اینکه مقدار CVR مقیاس بزرگ تری از ۰/۴۵ است، اعتبار محتوایی مؤلفه های تحقیق تأیید شد و نتایج بررسی نشان داد تمامی مؤلفه های تحقیق بالاتر از ۰/۷ است. پس از جمع آوری پرسش نامه ها با استفاده از دیمتل فازی روابط علی بین عوامل تعیین شد. «Fuzzy dematel» یکی از ابزارهای تصمیم گیری چندمعیاره بر مبنای تئوری گراف است که موجب می شود برای درک بهتر روابط علی، نقشه روابط شبکه ای چندین معیار در گروه علت / معلول ترسیم شود (آقایی و همکاران، ۱۳۹۴). از برتری های این روش نسبت به سایر روش های تصمیم گیری بر پایه مقایسات زوجی، پذیرش باز خورد روابط است؛ یعنی در ساختار سلسله مراتبی حاصل، هر عنصر می تواند بر تمام عناصر هم سطح، سطح بالاتر یا سطح پایین تر از خود، تأثیر گذارد و به صورت متقابل از تک تک آنها تأثیر پذیرد (مروتی شریف آبادی و همکاران، ۱۳۹۵). در مسائل مدیریتی و اجتماعی می توان با استفاده از دیمتل، اثرات متقابل تعداد زیادی از عوامل مؤثر بر مسئله ای خاص را دسته بندی و سازمان دهی کرد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

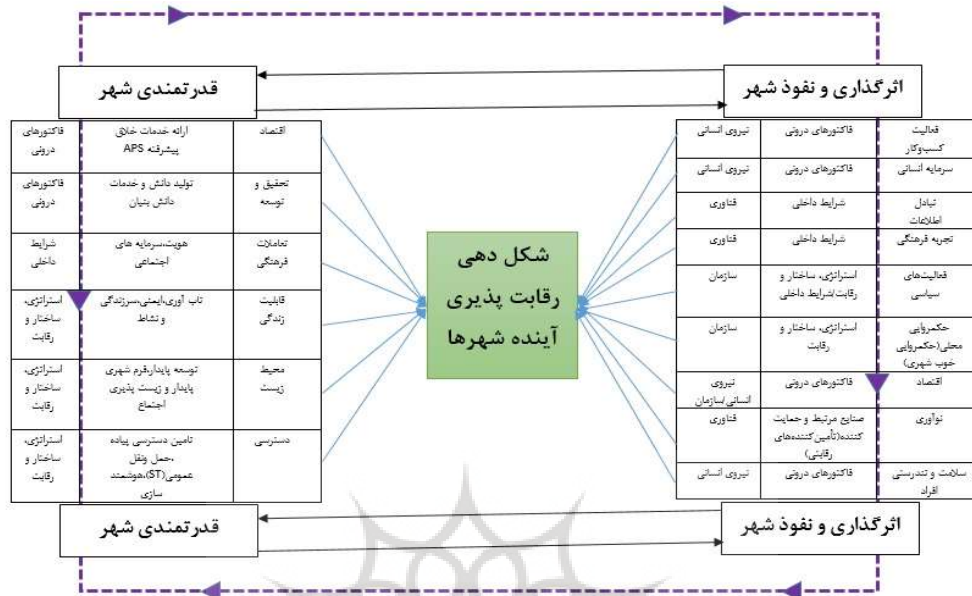
جدول ۴. مشخصات نمونه تحقیق

نمونه نخبگان و خبرگان			نمونه پرسش نامه			
سطح	تعداد	نوع ارتباط با موضوع اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهرها توسط شاخص های شهر اثرگذار و شهر قدرتمند	پایایی	روایی CVR	تعداد	نوع
استاد، دانشیار، استادیار	۱۶	عضو هیئت علمی دانشگاه در حوزه شهرسازی و معماری، برنامه ریزی شهری، مدیریت شهری و اقتصاد و رقابت پذیری	آلفای کرونباخ 0/86	بالا تر از 0/7	۳۰	پرسش نامه «Fuzzy dematel» و «diamond model»
دکتری	۸	مدیران و معاونت حوزه های مختلف شهری	بررسی رقابت پذیری شهرها توسط شاخص های شهر اثرگذار و شهر قدرتمند با تلفیق مدل الماس پورتر «diamond model» و تکنیک «Fuzzy dematel» (مورد پژوهشی: سمنان؛ دارالمرحمه)			
دکتری	۷	معاونان شهرسازی و معماری شهرداری سمنان				
کارشناسی ارشد و دکتری	۴	محققان حوزه رقابت پذیری و رشد هوشمند				
کارشناسی ارشد و دکتری	۶	مدیران شهری شهرداری ها، حوزه معاونت شهرسازی و معماری				
کارشناسی ارشد و دکتری	۳	شوراهای شهر و سمن های مردم نهاد سمنان				
	۴۴	جمع				

شکل ۱. نقشه منطقه بندی شهر سمنان ۱۴۰۱، شهرداری سمنان (نگارندگان)

مدل مفهومی تحقیق

شکل ۲. ماهیت شکل دهی رقابت پذیری آینده شهرها، مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۱

برخی از محققان، مفهوم رقابت پذیری ملی را به سطح شهری آن پیوند زده‌اند و رقابت پذیری شهری را به‌عنوان توانایی اقتصاد محلی برای جذب و نگهداری شرکت‌ها تعریف نموده‌اند؛ به طوری که سهم بازار پایدار یا در حال افزایش، در یک فعالیت به دست آید و در عین حال اقتصاد محلی، استانداردهای زندگی افرادی را که در این موضوع مشارکت می‌کنند نیز پایدار کنند یا افزایش دهد (Martin & Simmie, 2008) که این تعریف به صورت گسترده‌ای با استقبال کشورهای سازمان همکاری اقتصادی و توسعه (OECD) روبه‌رو شده است. تفسیر مشابهی نیز در مورد رقابت پذیری شهری توسط محققان یا نهادهای فعال در مقیاس منطقه‌ای یا شهری استفاده شده است (Camagni, 2002, 2395–2411). محققان دیگری نیز اعتقاد دارند که رقابت پذیری شهری، فرایند تولید و اشاعه صلاحیت‌هاست که نه تنها به عوامل اقتصاد خرد (کسب و کارها) که بر توانایی مناطق در ارائه ویژگی‌های تسهیل‌کننده فعالیت‌های اقتصادی وابسته است. به عبارت دیگر، ایده اصلی این است که ایجاد محیط‌های فیزیکی-تکنولوژیک، اجتماعی، زیست‌محیطی و نهادی، موجب جذب و توسعه فعالیت‌های اقتصادی می‌شود که توان تولید ثروت و شغل دارند. شهرها می‌توانند چنین شرایطی را ترویج یا ایجاد نمایند و سپس رقابت پذیری را به عاملی تعیین‌کننده برای توسعه اقتصادی تبدیل کنند. در محیط‌های جهانی، موفق‌ترین شهرهای اقتصادی، شهرهایی هستند که می‌توانند با میزانی از خودمختاری از اقتصاد ملی خود عمل کنند و در محیط بین‌المللی به رقابت بپردازند؛

بنابراین عملکرد اقتصادی یک کشور، به عملکرد شهرهای آن در سطح بین‌المللی بستگی دارد؛ اما در کل، چنین شهرهایی کمتر به عملکرد بازارهای خود وابسته‌اند (Camagni, 2002, 2395-2411).

تجزیه و تحلیل؛

شاخص‌ها و زیرشاخص‌های شکل‌دهی رقابت‌پذیری آینده شهرها

با بهره‌گیری از مطالعات کتابخانه‌ای و استفاده از تحقیقات دیگر پژوهشگران و نظرات خبرگان و بر اساس شاخص‌های مجمع جهانی اقتصاد؛ شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی (GCI) و شاخص جهانی قدرت شهری (GPCI) و با اقتباس از آن‌ها، معیارها و زیرمعیارهای مؤثر بر شکل‌دهی رقابت‌پذیری آینده شهرها شناسایی شد. معیارهای مورد مطالعه پژوهش حاضر عبارت است از:

جدول ۵. شاخص‌ها و زیرشاخص‌های شهرهای اثرگذار و پرنفوذ

شاخص	زیرشاخص‌ها	معیار
شهر اثرگذار و پرنفوذ	بهبود فضای کسب‌وکار شرکت‌ها برای دستیابی به رشد اقتصادی	فعالیت کسب‌وکار
	ارتقای سطح سواد و تحصیلات شهروندان و جذب شهروند خارجی	سرمایه انسانی
	سرعت دسترسی ساکنان شهر به اخبار و اطلاعات	تبادل اطلاعات
	افزایش کیفیت و کمیت خدمات شهری به‌خصوص تفریحی و رفاهی	تجربه فرهنگی
	فعالیت‌های اجتماعی و دیپلماتیک در شهر	فعالیت‌های سیاسی
	مشارکت در تصمیم‌گیری، اثربخشی و کارایی مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی، شفاف بودن و قانونمندی و نحوه حکمروایی اجماع‌گرایی و بیش راهبردی	حکمروایی محلی (حکمروایی خوب شهری)
	روحیه نوآوری و کارآفرین و جهت اقتصادی شهر فعال و باور بودن اقتصاد انعطاف‌پذیری بازار کار جایگاه بین‌المللی	اقتصاد
	خلاقیت شهروندان سهم افراد شاغل در صنایع خلاق	نوآوری
	شرایط طبیعی و محیطی، آلودگی‌های محیطی حفاظت از محیط‌زیست مدیریت منابع پایدار	سلامت و تندرستی افراد

مأخذ: شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی GCI و شاخص جهانی قدرت شهری (GPCI)، ۲۰۱۹.

نمودار ۱. شاخص‌ها و زیرشاخص‌های شهرهای اثرگذار و پرنفوذ

فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا

جدول ۶. تطبیق و تلفیق شاخص های شهر اثرگذار و پرنفوذ با الماس پورتر و منابع رقابت پذیری

منبع ایجاد رقابت پذیری	معیار الماس پورتر	معیار اثرگذاری و نفوذ	مفهوم
نیروی انسانی	فاکتورهای درونی	فعالیت کسب و کار	تطبیق و تلفیق شاخص های شهر اثرگذار و پرنفوذ با الماس پورتر و منابع رقابت پذیری
نیروی انسانی	فاکتورهای درونی	سرمایه انسانی	
فناوری	شرایط داخلی	تبادل اطلاعات	
فناوری	شرایط داخلی	تجربه فرهنگی	
سازمان	استراتژی، ساختار و رقابت/ شرایط داخلی	فعالیت های سیاسی	
سازمان	استراتژی، ساختار و رقابت	حکروایی محلی (حکروایی خوب شهری)	
نیروی انسانی/ سازمان	فاکتورهای درونی	اقتصاد	
فناوری	صنایع مرتبط و حمایت کننده (تأمین کننده های رقابتی)	نوآوری	
نیروی انسانی	فاکتورهای درونی	سلامت و تندرستی افراد	

مأخذ: مصاحبه نگارندگان با نجیگان، ۱۴۰۰

همچنین شاخص های قدرتمندی شهرها نیز به شرح زیر شناسایی شده است:

جدول ۷. شاخص های قدرتمندی شهرها

شاخص	شاخص	زیر شاخص ها
قدرتمندی شهرها	اقتصاد	ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS
	تحقیق و توسعه	تولید دانش و خدمات دانش بنیان
	تعاملات فرهنگی	هویت، سرمایه های اجتماعی
	قابلیت زندگی	تاب آوری، ایمنی، سرزندگی و نشاط
	محیط زیست	توسعه پایدار، فرم شهری پایدار و زیست پذیری اجتماع
	دسترسی	تأمین دسترسی پیاده، حمل و نقل عمومی (ST)، هوشمندسازی

مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۱

فصلنامه برنامه ریزی و آمایش فضا

مأخذ: نگارندگان با اقتباس، ۱۴۰۱

جدول ۸. تطبیق و تلفیق شاخص‌های شهر قدرتمند با الماس پورتر و منابع رقابت پذیری

مفهوم	شاخص	زیرشاخص‌ها	الماس پورتر	منبع ایجاد رقابت پذیری
قدرتمندترین شهرها	اقتصاد	ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS	فاکتورهای درونی	نیروی انسانی / فناوری
	تحقیق و توسعه	تولید دانش و خدمات دانش بنیان	فاکتورهای درونی	نیروی انسانی
	تعاملات فرهنگی	هویت، سرمایه‌های اجتماعی	شرایط داخلی	سازمان
	قابلیت زندگی	تاب‌آوری، ایمنی، سرزندگی و نشاط	استراتژی، ساختار و رقابت	سازمان
	محیط زیست	توسعه پایدار، فرم شهری پایدار و زیست‌پذیری اجتماع	استراتژی، ساختار و رقابت	فناوری
	دسترسی	تأمین دسترسی پیاده، حمل و نقل عمومی (ST)، هوشمندسازی	استراتژی، ساختار و رقابت	فناوری

مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۱

این پژوهش با هدف ارزیابی معیارها و زیرمعیارهای مؤثر بر اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهر سمنان انجام شده است. تحقیق با توجه به هدف آن، کاربردی و بر اساس روش، توصیفی-عقلی است. جامعه آماری پژوهش را ۴۴ نفر از کارشناسان و خبرگان و استادان آشنا با مباحث اقتصاد شهری، رقابت‌پذیری شهری تشکیل می‌دهد و خبرگان به روش گلوله برفی انتخاب شده‌اند. به منظور دستیابی به هدف پژوهش، از تکنیک (Fuzzy dematel) استفاده شد و به نظر می‌رسد که در صورت همگن بودن گروه مشارکت‌کنندگان، برای ایجاد نتایج اثربخش، حجم نمونه‌ای متشکل از ۱۰ تا ۱۵ نفر کفایت می‌کند. در برخی منابع نیز تعداد مطلوب خبرگان، ۱۰ تا ۲۰ نفر توصیه شده است (ضیایی و همکاران، ۱۳۹۶). لذا در پژوهش حاضر برای دستیابی به نتایج معتبر، حجم نمونه در نظر گرفته شده برای تکمیل پرسش‌نامه، ۴۴ نفر از استادان دانشگاهی و متخصصان حوزه پژوهش هستند. در این تحقیق، ابتدا با مرور جامع ادبیات

پژوهش و بر اساس شاخص های مجمع جهانی اقتصاد، شاخص های رقابت پذیری جهانی (GCI) و شاخص جهانی قدرت شهری (GPCI) و با اقتباس از آن ها، سنجش معیارها، شاخص ها و زیرشاخص های شکل دهی رقابت پذیری آینده شهرها تعیین شده است. سپس بر اساس معیارها و زیرمعیارهای شناسایی شده، پرسش نامه مربوط به (Fuzzy dematel) و مدل پورتر به منظور تبیین و ارزیابی روابط علت و معلولی میان معیارها تدوین و در اختیار خبرگان قرار گرفت. پرسش نامه مورد استفاده شامل ۱۱ سؤال، در مورد میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری شاخص ها و زیرشاخص ها بر یکدیگر بود. از آنجا که پرسش نامه مورد استفاده بر پایه معیارهای شناسایی شده در پیشینه پژوهش و دیدگاه کارشناسان و صاحب نظران تهیه شده بود، روایی پرسش نامه خود به خود تأیید می شود. به منظور سنجش پایایی پرسش نامه، از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شد و میزان آن ۰/۸۶ به دست آمد که این میزان، نشان دهنده پایایی مناسب پرسش نامه است. پس از جمع آوری پرسش نامه ها با استفاده از دیمتل فازی در محیط نرم افزار اکسل، روابط علی بین عوامل تعیین شد. دیمتل فازی، یکی از ابزارهای تصمیم گیری چندمعیاره بر مبنای تئوری گراف است که موجب می شود برای درک بهتر روابط علی، نقشه روابط شبکه ای چندین معیار در گروه علت/ معلول ترسیم شود (آقایی و همکاران، ۱۳۹۴). از برتری های این روش نسبت به سایر روش های تصمیم گیری بر پایه مقایسات زوجی، پذیرش بازخورد روابط است؛ یعنی در ساختار سلسله مراتبی حاصل، هر عنصر می تواند بر تمام عناصر هم سطح، سطح بالاتر یا سطح پایین تر از خود، تأثیر گذارد و به صورت متقابل از تک تک آن ها تأثیر پذیرد (مروتی شریف آبادی و همکاران، ۱۳۹۵). در مسائل مدیریتی و اجتماعی می توان با استفاده از دیمتل، اثرات متقابل تعداد زیادی از عوامل مؤثر بر مسئله ای خاص را دسته بندی و سازمان دهی کرد و مراحل اجرای دیمتل فازی به همراه یافته های پژوهش در ادامه ارائه شده است (Chi- Jen Lin, Wei- Wen Wu, 2008, 205-213).

دیمتل فازی (Fuzzy dematel) و گام های آن؛

روش دیمتل فازی به بررسی روابط بین معیارها و زیرمعیارها می پردازد و توسط ماتریس ارتباط کل معیارهای تأثیرگذار و تأثیرپذیر (یا به عبارت دیگر معیارهای علی و معلولی) را مشخص می سازد. این روش از روش های تصمیم گیری چند شاخصه است. همان طور که از نام این روش پیداست، تمامی محاسبات در محیط فازی صورت می گیرد که در زیر گام های روش دیمتل فازی به همراه پیاده سازی آورده شده است. لین و وو^۱ (۲۰۰۸) گام های زیر را برای انجام روش دیمتل فازی ارائه داده اند. گام اول: تشکیل گروه خبرگان به منظور جمع آوری دانش گروهی آن ها برای حل مسئله و گام دوم: تعیین معیارهای مورد ارزیابی و همچنین طراحی مقیاس های زبانی؛ در این گام با استفاده از نظرات خبرگان، عوامل و شاخص های پژوهش شناسایی می شود. معیارهای ارزیابی شده با توجه به حوزه های مورد بررسی انتخاب

۱ - Chi- Jen Lin, Wei- Wen Wu, 2008

خواهد شد. مقیاس‌های زبانی مورد استفاده در این روش و مقادیر متناظر با آن در جدول ۱ آمده است. اعداد فازی مورد استفاده در این پژوهش از نوع فازی مثلثی است.

جدول ۱. عبارات زبانی مورد استفاده و اعداد فازی متناظر

عبارات زبانی	معادل قطعی	اعداد فازی مثلثی
بدون تأثیر (No)	0	(0, 0, 0.25)
تأثیر خیلی کم (VL)	1	(0, 0.25, 0.5)
تأثیر کم (L)	2	(0.25, 0.5, 0.75)
تأثیر زیاد (H)	3	(0.5, 0.75, 1)
تأثیر خیلی زیاد (VH)	4	(0.75, 1, 1)

گام سوم: ایجاد ماتریس فازی ارتباط مستقیم اولیه با جمع‌آوری نظرات خبرگان: برای اندازه‌گیری روابط بین معیارها باید آن‌ها را در یک ماتریس مربعی قرار داد و از خبرگان خواست آن‌ها را به صورت زوجی و بر اساس میزان تأثیرشان بر یکدیگر با هم مقایسه کنند. در این نظرسنجی، خبرگان نظرات خود را بر اساس جدول ۱ بیان خواهند کرد. با فرض اینکه به تعداد n معیار و p خبره وجود داشته باشد، p ماتریس فازی وجود دارد که هر یک متناظر با نظرات یک خبره، همراه با اعداد فازی مثلثی به عنوان عناصر آن خواهد بود. گام چهارم: نرمال‌سازی ماتریس فازی ارتباط مستقیم: بدین منظور از تبدیل مقیاس خطی به عنوان فرمول نرمال‌سازی برای تبدیل مقیاس‌های معیارها به معیارهای قابل مقایسه استفاده می‌شود.

$$\bar{a}_{ij} = \sum_{j=1}^n \bar{z}_{ij} = \left(\sum_{j=1}^n l_{ij}, \sum_{j=1}^n m_{ij}, \sum_{j=1}^n r_{ij} \right) \text{ and } r = \max_{1 \leq i \leq n} \left(\sum_{j=1}^n r_{ij} \right)$$

$$\bar{X} = \begin{bmatrix} \bar{X}_{11} & \bar{X}_{12} & \dots & \bar{X}_{1n} \\ \bar{X}_{21} & \bar{X}_{22} & \dots & \bar{X}_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ \bar{X}_{m1} & \bar{X}_{m2} & \dots & \bar{X}_{mn} \end{bmatrix} \text{ and } \bar{X}_{ij} = \frac{\bar{z}_{ij}}{r} = \left(\frac{l_{ij}}{r}, \frac{m_{ij}}{r}, \frac{r_{ij}}{r} \right)$$

گام پنجم: محاسبه ماتریس فازی ارتباط کلدر: این گام ابتدا معکوس ماتریس نرمال را محاسبه می‌کند و سپس آن را از ماتریس I کم می‌کنیم و در انتها ماتریس نرمال را در ماتریس حاصل ضرب می‌کنیم.

$$[l'_{ij}] = X_l \times (I - X_l)^{-1}$$

$$[m'_{ij}] = X_m \times (I - X_m)^{-1}$$

$$[r'_{ij}] = X_r \times (I - X_r)^{-1}$$

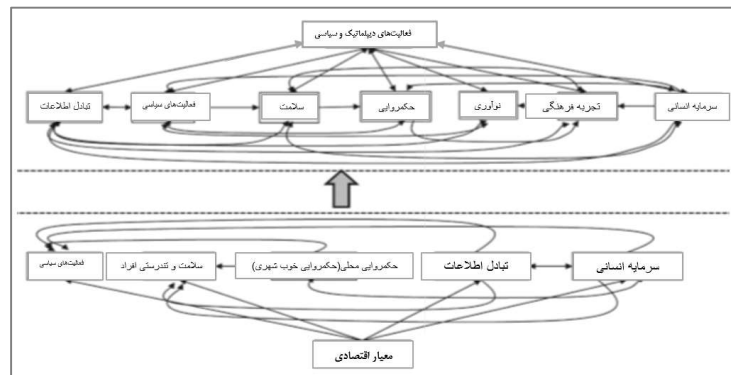
گام ششم: ایجاد و تجزیه و تحلیل نمودار علی: بدین منظور، ابتدا جمع عناصر هر سطر (Di) و جمع عناصر هر ستون (Ri) از ماتریس فازی محاسبه می‌شود. سپس به راحتی مقادیر $D+R$ و $D-R$ به دست می‌آید. برای ترسیم نمودار

علی باید مانند روش دیمتل قطعی، این دو مقدار را غیرفازی کرد. در اینجا برای غیرفازی سازی این دو مقدار از روش CFCS استفاده می‌شود.

جدول ۹. ماتریس میانگین اولیه نظرات خبرگان در شاخص‌های شهرهای اثرگذار و پرنفوذ

میانگین نظرات خبرگان	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	جمع
۱. فعالیت کسب‌وکار (بهبود فضای کسب‌وکار شرکت‌ها برای دستیابی به رشد اقتصادی)	۰	3/26	۲	2/78	3/54	3/4	2/55	3/04	1/86	22/43
۲. سرمایه انسانی (ارتقای سطح سواد و تحصیلات شهروندان و جذب شهروند خارجی)	2/34	۰	1/86	2/85	۲	2/45	3/22	3/68	2/10	20/5
۳. تبادل اطلاعات (سرعت دسترسی ساکنان شهر به اخبار و اطلاعات)	1/88	1/76	۰	1/36	2/56	3/26	3/89	2/33	1/89	18/93
۴. تجربه فرهنگی (افزایش کیفیت و کمیت خدمات شهری به خصوص تفریحی و رفاهی)	1/23	2/75	2/10	۰	2/54	1/95	1/33	2/13	1/12	15/15
۵. فعالیت‌های سیاسی (فعالیت‌های اجتماعی و دیپلماتیک در شهر)	2/36	2/58	3/33	1/66	۰	2/66	3/54	2/34	۲	20/47
۶. حکمروایی محلی (حکمروایی خوب شهری)	2/51	3/89	3/44	2/37	2/66	۰	۳	3/27	1/95	23/09
۷. اقتصاد	۴	3/39	3/21	1/78	2/52	3/48	۰	۴	2/12	24/05
۸. نوآوری	3/55	3/86	2/89	2/11	1/37	3/28	3/79	۰	2/17	23/02
۹. سلامت و تندرستی افراد	3/83	۳	2/89	2/36	1/66	3/79	3/56	3/88	۰	24/97

همان طور که در جدول ۹ نشان داده شده است، از میان نه شاخص شهر اثرگذار و پرنفوذ، عامل‌های یک و دو، شش و هفت که زیرمجموعه‌های اثرگذاری شهر هستند، عامل‌های به‌طور قطع تأثیرگذار بوده‌اند و جزء مؤلفه‌های تشکیل دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) شناخته شده‌اند. عامل‌های سه، چهار، پنج، هشت و نه عامل‌های به‌طور قطع تأثیرپذیر بوده‌اند و جزء مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان شناخته شده‌اند.

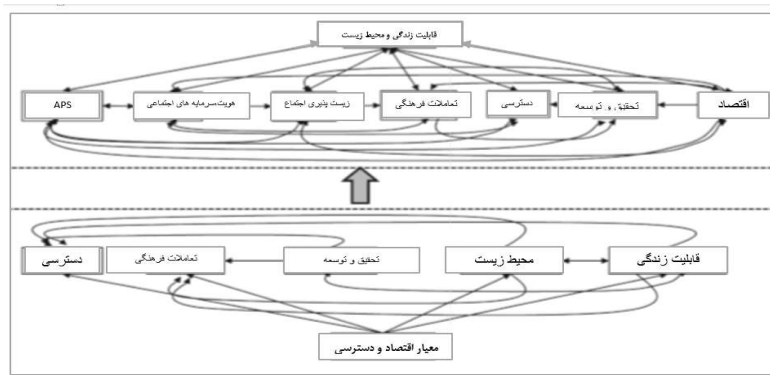

شکل ۱. نحوه تأثیر مؤلفه‌های شهر اثرگذار، پرنفوذ و شهر قدرتمند بر رقابت پذیری شهر سمنان

جدول ۲. ماتریس میانگین اولیه نظرات خبرگان در شاخص‌های قدرتمندی شهرها

جمع	۶	۵	۴	۳	۲	۱	میانگین نظرات خبرگان
16/27	3/86	2/78	3/65	1/98	۴	۰	۱. اقتصاد، ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS
14/02	3/10	2/66	2/23	2/14	۰	3/89	۲. تحقیق و توسعه (تولید دانش و خدمات دانش بنیان)
12/31	2/44	2/56	2/16	۰	1/78	3/37	۳. تعاملات فرهنگی (هویت، سرمایه‌های اجتماعی)
21/14	2/12	3/36	۰	1/54	2/81	2/31	۴. قابلیت زندگی (تاب‌آوری، ایمنی، سرزندگی و نشاط)
15/85	3/18	۰	3/63	2/58	3/69	2/77	۵. تاب‌آوری شهری پایدار و زیست‌پذیری اجتماع
15/3	۰	3/66	۳	2/11	2/54	3/72	۶. دسترسی تأمین دسترسی پیاده، حمل و نقل عمومی، هوشمندسازی

همان‌طور که در جدول شماره ۱۰ نشان داده شده است، از میان شش شاخص قدرتمندی شهرها، عامل‌های یک و شش که زیر مجموعه‌های قدرتمندی هستند، عامل‌های به‌طور قطع تأثیرگذار بوده‌اند و جزء مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) شناخته شده‌اند و عامل‌های سه، چهار و پنج عامل‌های به‌طور قطع تأثیرپذیر بوده‌اند و جزء مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان شناخته شده‌اند.

شکل ۲. نحوه اثرگذاری مؤلفه های قدرتمندی شهرها بر رقابت پذیری شهر سمنان

پس از محاسبه ماتریس میانگین اولیه، جمع سطر و ستون حساب شده است و بیشترین مقدار (هم در سطر و هم در ستون) برای نرمال کردن ماتریس میانگین اولیه مشخص شده است. در ادامه کار، هر ورودی از ماتریس در معکوس بیشترین مجموع ردیفی آن ماتریس ضرب شد تا ماتریس میانگین نهایی (ماتریس نرمال شده) به دست آید. با استفاده از ماتریس، روابط کلی محاسبه شده در مرحله قبل، سلسله مراتب و ترتیب عوامل اثرگذاری و نفوذ مؤثر بر رقابت پذیری شهر مشخص شد. همان طور که مشاهده می شود در بین عوامل شناسایی شده، عامل اقتصاد و فعالیت های کسب و کار، عامل تشکیل دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و عامل حکمروایی و فعالیت های دیپلماتیک و سیاسی از عوامل و مؤلفه های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان شناخته شده اند. لازم به ذکر است که طبق نظر جامعه خبرگانی پژوهش، مقدار $0/056$ به عنوان ارزش آستانه های روابط تعیین شد. به دلیل طولانی بودن جدولها و ماتریسها، تنها به تعدادی از آنها اشاره شده است.

جدول ۱۱. تعیین سلسله مراتب یا ترتیب میان عناصر اثرگذاری و نفوذ تأثیرگذار بر رقابت پذیری شهر سمنان

رتبه بندی بر اساس تفریق ستون از سطر	R-D	رتبه بندی بر اساس تفریق سطر از ستون	R+D	اهمیت و رتبه بندی معیارها	شدت تأثیر پذیری مؤلفه از سایر مؤلفه ها	رتبه بندی بر اساس ستون D	شدت تأثیر گذاری مؤلفه بر سایر مؤلفه ها	رتبه بندی عوامل بر اساس جمع سطر R
۱	1/26	۱	1/7	8	0/89	۲	1/393	۱
۲	1/18	۲	1/59	7	0/97	۳	1/202	۶
۴	-0/99	۴	1/44	3	1/55	۱	1/274	۲
۶	1/16	۶	1/56	2	0/77	۶	0/86	۳
۵	-0/90	۵	1/40	1	1/63	۷	0/74	۴
۳	-0/88	۳	1/21	4	1/33	۸	0/66	۵
۷	1/11	۷	1/52	5	0/69	۴	1/18	۷
۹	-0/69	۹	1/19	6	1/82	۵	0/43	۸
۸	-0/76	۸	1/14	9	1/06	۹	0/39	۹

فصلنامه برنامه ریزی و آمایش فضا

زیاری و احسانی فرد

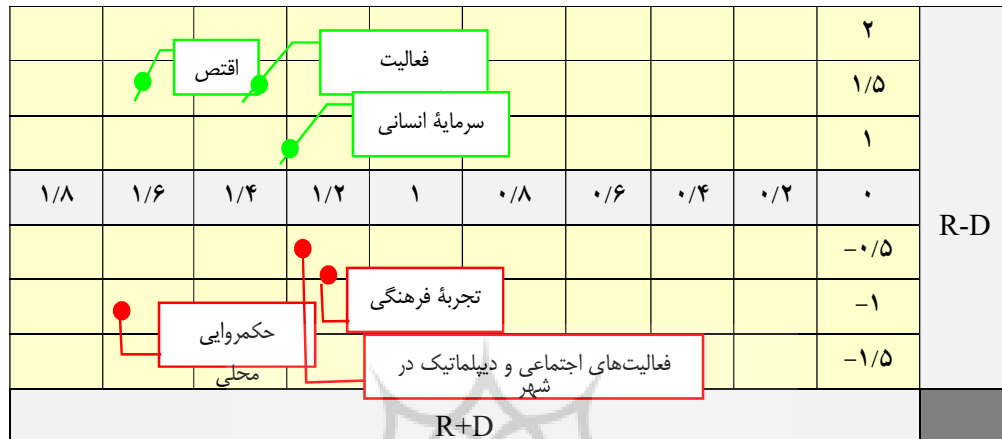
همچنین همان طور که مشاهده می‌شود در بین عوامل شناسایی شده و تعیین سلسله‌مراتب یا ترتیب میان عناصر قدرتمندی تأثیرگذار بر رقابت‌پذیری شهر سمنان، عامل اقتصاد و ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS و عامل دسترسی همچون تأمین دسترسی پیاده، حمل‌ونقل عمومی، هوشمندسازی، عامل تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و عامل قابلیت زندگی (تاب‌آوری، ایمنی، سرزندگی و نشاط) و تاب‌آوری شهری پایدار و زیست‌پذیری اجتماع از عوامل و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان شناخته شده‌اند.

جدول ۱۲. تعیین سلسله‌مراتب یا ترتیب میان عناصر قدرتمندی تأثیرگذار بر رقابت‌پذیری شهر سمنان

رتبه‌بندی عوامل بر اساس جمع سطر R	شدت تأثیرگذاری مؤلفه بر سایر مؤلفه‌ها	رتبه‌بندی بر اساس ستون D	شدت تأثیرپذیری مؤلفه از سایر مؤلفه‌ها	اهمیت و رتبه‌بندی معیارها	R+D	رتبه‌بندی بر اساس تفریق ستون از سطر	R-D
۱	1/292	۳	0/133	۶	1/42	۱	1/16
۶	1/020	۱	0/130	۴	1/27	۳	-0/97
۳	1/103	۲	0/156	۲	1/39	۴	-0/90
۲	1/233	۴	0/181	۳	1/24	۲	-1/08
۴	1/086	۵	0/164	۲	1/39	۵	-0/86
۲	1/233	۶	0/167	۱	1/42	۶	1/10

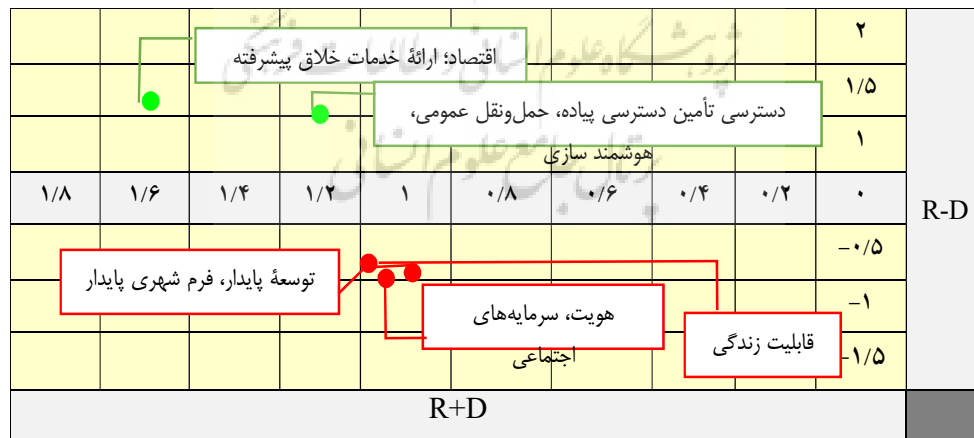
پس از محاسبه مقادیر R+D و R-D برای هر شاخص (جدول شماره ۱۲) جایگاه شاخص‌ها روی نمودار مشخص شد. همان طور که در شکل شماره ۱۲ دیده می‌شود، عامل اقتصاد و ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS و عامل دسترسی، از شاخص‌های مثبت قدرتمندی شهر سمنان هستند که در نمودار هم در قسمت مثبت قرار گرفته‌اند. این یعنی ابعاد و مؤلفه‌های موردنظر قطعاً از مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و اثرگذار هستند. همچنین تمامی عوامل قابلیت زندگی (تاب‌آوری، ایمنی، سرزندگی و نشاط) و محیط‌زیست، توسعه پایدار، فرم شهری پایدار و زیست‌پذیری اجتماع در قسمت منفی واقع شده‌اند که به معنای این است که ابعاد رقابت‌پذیری موردنظر، قطعاً از مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) هستند. یکی از مهم‌ترین اهداف پژوهش شناسایی تأثیرگذارترین شاخص و نیز رتبه‌بندی شاخص‌ها از نظر میزان تأثیر بود. همان طور که در نمودار شماره ۳ نشان داده شده است، در بحث اثرگذاری و نفوذ شهرها عامل کسب‌وکار شاخص تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و تأثیرگذارترین شاخص و در بحث قدرتمندی شهرها نیز عامل اقتصاد، شاخص تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و تأثیرگذارترین شاخص است و در بالاترین نقطه قرار دارد. همچنین بعد قابلیت زندگی و توسعه پایدار به عنوان مؤلفه‌های

تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) و تأثیر پذیرترین مؤلفه قدرتمندی شهر سمنان و بعد حکمروایی به‌عنوان مؤلفه تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) فاکتور اثرگذاری و نفوذ سمنان شناخته شده است.
 نمودار ۲. سلسله‌مراتب مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان

توجه به نمودار علی حاصله از تحلیل جداول دیمتل فازی مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان، می‌توان گفت که در بین عوامل و مؤلفه‌ها، همان‌طور که در نمودار مشاهده می‌شود در بین عوامل شناسایی شده، عامل اقتصاد و فعالیت‌های کسب‌وکار و سرمایه انسانی، عامل تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و عامل حکمروایی محلی، تجربه فرهنگی و فعالیت‌های دیپلماتیک و اجتماعی از عوامل و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان شناخته شده‌اند.

نمودار ۳. سلسله‌مراتب مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار قدرتمندی شهر سمنان

فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا

زیاری و احسانی فرد

توجه به نمودار علی حاصل از تحلیل جدول‌ها دیمتل فازی مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان، می‌توان گفت که در بین عوامل و مؤلفه‌های قدرتمندی تأثیرگذار بر رقابت‌پذیری شهر سمنان، عامل اقتصاد و ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS و عامل دسترسی، همچون تأمین دسترسی پیاده، حمل‌ونقل عمومی، هوشمندسازی، عامل تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و عامل قابلیت زندگی (تاب‌آوری، ایمنی، سرزندگی و نشاط) و محیط‌زیست، توسعه پایدار، فرم شهری پایدار و زیست‌پذیری اجتماع و توسعه پایدار، فرم شهری پایدار از عوامل و مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان شناخته شده‌اند. در جدول ۱۳، رتبه هر یک از معیارها و زیرمعیارهای مربوط به هر یک از معیارهای اصلی پژوهش بر اساس مقادیر D-R نمایش داده شده است.

جدول ۱۳. رتبه نهایی معیارها و زیرمعیارهای اثرگذاری و نفوذ شهر سمنان بر اساس مقادیر تأثیرگذاری معیارها

مفهوم	معیارها	رتبه بر اساس مقادیر D-R	زیرمعیارها	رتبه بر اساس مقادیر D-R	
اثرگذاری و نفوذ شهر سمنان	اقتصاد	۱	روحیه نوآوری و کارآفرینی	۱	
			وجهه اقتصادی شهر	۲	
			فعال و بارور بودن اقتصاد	۳	
			انعطاف‌پذیری بازار کار	۴	
			جایگاه بین‌المللی	۵	
	فعالیت و کسب‌وکار	۲	۴	بهبود فضای کسب‌وکار شرکت‌ها برای دستیابی به رشد اقتصادی	۱
				فعالیت‌های اجتماعی و دیپلماتیک در شهر	۱
	محلی (حکروایی خوب شهری)	سیاسی	۳	مشارکت در تصمیم‌گیری، اثربخشی و کارایی	۱
				مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی	۲
				شفاف بودن و قانونمندی و نحوه حکمروایی	
اجماع‌گرایی و بینش راهبردی				۳	

جدول ۱۴. رتبه معیارها و زیرمعیارهای اثرگذاری و نفوذ شهر سمنان بر اساس مقادیر تأثیرگذاری معیارها

مفهوم	شاخص	رتبه بر اساس مقادیر D-R	زیرشاخص‌ها	رتبه بر اساس مقادیر D-R
قدرتمندی شهرها	اقتصاد	۱	ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS	۱
	قابلیت زندگی	۳	تاب‌آوری، ایمنی، سرزندگی و نشاط	۳
	محیط‌زیست	۴	توسعه پایدار، فرم شهری پایدار و زیست‌پذیری اجتماع	۴
	دسترسی	۲	تأمین دسترسی پیاده، حمل‌ونقل عمومی (ST)، هوشمندسازی	۲

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

این پژوهش با هدف ارزیابی اثرگذاری، نفوذ و قدرتمندی شهر سمنان انجام شده است. ماهیت تحقیق با توجه به هدف آن، کاربردی و بر اساس روش، توصیفی-علی است. جامعه آماری پژوهش را ۴۴ نفر از کارشناسان، خبرگان و اساتید آشنا با مباحث اقتصاد شهری، شهرسازی و رقابت‌پذیری شهری تشکیل داده‌اند. خبرگان به روش زنجیره‌ای انتخاب شده‌اند. به منظور تحلیل و دستیابی به اهداف پژوهش، از تلفیق دو مدل رقابت‌پذیری پورتر «diamond model» و تکنیک «Fuzzy dematel» استفاده شد. نتایج تحقیق نشان دادند که بر اساس مقادیر D-R از میان معیارهای هشت گانه نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان، معیار اقتصادی (بهبود فضای کسب‌وکار) با مقدار ۰/۹۴۱، از مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) و معیار فعالیت‌های دیپلماتیک و سیاسی با مقدار ۰/۵۸۷- از مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان بودند. بر اساس تحلیل مدل پورتر نیز معیار اقتصادی (بهبود فضای کسب‌وکار) از فاکتورهای درونی مدل شناسایی شد و جزء منابع نیروی انسانی/ سازمان ایجاد رقابت‌پذیری در شهر سمنان قرار گرفت. معیار فعالیت‌های دیپلماتیک و سیاسی از فاکتورهای استراتژی، ساختار و رقابت/ شرایط داخلی مدل شناسایی شد و جزء منابع سازمان ایجاد رقابت‌پذیری در شهر سمنان قرار گرفت. بر اساس مقادیر D+R، معیار اقتصادی (بهبود فضای کسب‌وکار) با مقدار ۲/۶۷۱ به عنوان مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی و با اهمیت‌ترین معیار نفوذ و اثرگذاری شهرها شناسایی شد و بر اساس مدل پورتر نیز معیار اقتصادی (بهبود فضای کسب‌وکار) از فاکتورهای درونی مدل شناسایی شد و جزء منابع نیروی انسانی ایجاد رقابت‌پذیری در شهر سمنان قرار گرفت. همچنین بر اساس مقادیر D-R، از شش معیار کلی و عمده ارزیابی قدرتمندی شهرها معیار اقتصاد و دسترسی با مقدار ۰/۸۶۲ مؤلفه تشکیل‌دهنده و راهبردی و معیار قابلیت زندگی و محیط‌زیست با مقدار ۰/۵۲۳- از مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی شناخته شد. معیار اقتصاد از فاکتورهای درونی مدل شناسایی شد و جزء منابع نیروی انسانی/ سازمان ایجاد رقابت‌پذیری قرار گرفت و معیار دسترسی از فاکتور استراتژی، ساختار و رقابت مدل شناسایی شد و جزء منابع فناوری ایجاد رقابت‌پذیری برای سمنان تعیین شد. همچنین بر اساس مقادیر D+R، معیار اقتصادی (ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS) با مقدار ۲/۵۴۲ به عنوان بااهمیت‌ترین معیار (معیار تشکیل‌دهنده) قدرتمندی شهر شناسایی شد. با تحلیل پورتر ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS از فاکتورهای درونی مدل شناسایی شد و جزء منابع نیروی انسانی/ فناوری ایجاد رقابت‌پذیری در سمنان تعیین شد. نتایج حاصل از تلفیق دو مدل رقابت‌پذیری پورتر «diamond model» و تکنیک «Fuzzy dematel» برای زیرمعیارهای اثرگذاری و نفوذ شهر سمنان، حاکی از آن بود که بهبود فضای کسب‌وکار شرکت‌ها برای دستیابی به رشد اقتصاد و کارایی دولت در جهت تسهیل آن و حمایت مسئولان شهر سمنان از کسب‌وکار مولد و کارآفرینی و حمایت ویژه از استارت‌آپ‌ها و ایده‌های نوین کسب‌وکار در شهر، از مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) معیار نفوذ و اثرگذاری شهر سمنان بودند و فعالیت‌های اجتماعی و دیپلماتیک در شهر و افزایش کیفیت و کمیت خدمات شهری به خصوص تفریحی و رفاهی از مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) زیرمعیار شناسایی شدند. از این رو می‌توان با افزایش و بهبود کارایی دولت، زمینه بهبود فضای کسب‌وکار شرکت‌ها برای

دستیابی به رشد اقتصاد و افزایش کیفیت و کمیت خدمات شهری به‌خصوص تفریحی و رفاهی را در سمنان فراهم کرد که این امر به‌نوبه خود موجب ارتقای رقابت‌پذیری این شهر تاریخی و گردشگری خواهد شد. یافته‌های حاصل از تبیین الگوها و نمودارهای علی زیرمعیارهای اثرگذاری و نفوذ جهت ایجاد رقابت‌پذیری شهری را این‌گونه می‌توان تفسیر کرد که اولاً دولت نفوذ قابل توجهی بر سیستم بهبود فضای کسب‌وکار شرکت‌ها برای دستیابی به رشد اقتصادی دارد و ثانیاً دولت بر مکانیسم‌های رقابت‌پذیری شهرها تأثیر می‌گذارد. همچنین نتایج حاصل از تلفیق دو مدل رقابت‌پذیری پورتر «diamond model» و تکنیک «Fuzzy dematel» برای زیرمعیارهای قدرتمندی شهر سمنان، نتایج حاصل از بررسی زیرمعیارهای مربوط به قدرتمندی شهرها و به‌ویژه در این پژوهش در شهر سمنان، حاکی از آن بودند که زیرمعیار ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS و دسترسی تأمین دسترسی پیاده، حمل‌ونقل عمومی، هوشمندسازی از مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده و راهبردی (تأثیرگذارترین و محوری) معیار قدرتمندی شهر سمنان بودند و زیرمعیار قابلیت زندگی (تاب‌آوری، ایمنی، سرزندگی و نشاط) و توسعه پایدار، فرم شهری پایدار و زیست‌پذیری اجتماع، به‌عنوان مؤلفه‌های تأثیرگذار عملیاتی (تأثیرپذیرترین) زیرمعیار مربوط به قدرتمندی سمنان شناسایی شدند. در تبیین یافته‌های به‌دست‌آمده می‌توان گفت که از ارائه خدمات خلاق پیشرفته APS مانند استارت‌آپ‌ها و ایده‌های نوین کسب‌وکار در شهر به‌عنوان یکی از عوامل مهم در ارتقای رقابت‌پذیری شهر سمنان یاد شده است؛ به‌گونه‌ای که این امر باعث ایجاد مزیت نسبی برای شهر شده است و زمینه جذب سرمایه‌گذاران و گردشگران را ممکن می‌سازد و به‌دنبال قدرتمند شدن شهر و در راستای آن، قابلیت زندگی در شهر افزایش می‌یابد، تاب‌آوری تقویت شده، ایمنی، سرزندگی و نشاط در شهر شکوفا می‌شود و ضمن حرکت جهت‌دار و هدف‌دار به‌سوی توسعه پایدار شهر سمنان، فرم شهری پایدار می‌شود و زیست‌پذیری اجتماع تقویت می‌گردد. یافته‌های حاصل از تبیین الگوها و نمودارهای علی زیرمعیارهای قدرتمندی شهر سمنان جهت ایجاد رقابت‌پذیری شهری را این‌گونه می‌توان تفسیر کرد که اولاً اقتصاد و به‌ویژه خدمات خلاق پیشرفته، قدرت و تأثیر قابل توجهی بر قابلیت زندگی شهروندان و زیست‌پذیری اجتماعی دارد و دوماً اقتصاد خلاق بر مکانیسم‌های رقابت‌پذیری شهر در جهت توسعه هدفمند و پایدار تأثیر می‌گذارد. در نتیجه به‌منظور رقابت‌پذیری شهر سمنان و افزایش نفوذ، اثرگذاری و قدرتمندی این شهر تاریخی و گردشگری کهن، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- شهرهای پرنفوذ و قدرتمند می‌توانند شبکه شهرهای هم‌بسته شکل دهند و در پی ایجاد و تشریک مساعی برای افزایش برتری رقابتی در اقتصاد جهانی و رقابت در دنیای جهان شهری باشند.
- مشارکت در پروژه‌های ارزیابی رقابت‌پذیری شهری جهانی که از سوی نهادهای معتبر اجرا می‌شود. این امر باعث می‌شود که نقاط قوت و ضعف بهتر شناسایی و راهبردهای متناسب، انتخاب و اجرایی شود.
- تهیه راهبردهای توسعه شهری با معیارهای شناخته و تعریف‌شده اثرگذاری و قدرتمندی، می‌تواند گام مهمی برای شکل‌دهی چشم‌انداز راهبردی در جهت ارتقای رقابت‌پذیری شهر سمنان و چارچوبی راهنما برای شهرهای دیگر کشور در تشخیص توان و پتانسیل موجود فراهم سازد.

- برنامه‌ریزی هدف‌دار برای ایجاد سیاست‌های اختصاصی موجد رقابت‌پذیری: شهرها باید برای خودشان سیاست‌هایی در مورد اقتصاد، کسب‌وکار، سرمایه‌گذاری‌های مستقیم خارجی، گردشگری برای خلق مزیت نسبی داشته باشند.

منابع

- شریف زادگان، محمدحسین؛ ندایی طوسی، سحر (۱۳۹۴). توسعه فضایی رقابت‌پذیری منطقه ای در ایران، موردپژوهی: استانهای ۳۰ گانه ایران، نشریه هنرهای زیبا، ۳ (۲۰)، ۲۳-۵.
- آقازاده، هاشم؛ استیری، مهرداد؛ اصانلو، بهاره (۱۳۸۶). بررسی مؤلفه‌های مؤثر بر رقابت‌پذیری بنگاه‌ها در ایران، پژوهش‌های اقتصادی، ۷ (۳)، ۵۸-۳۷.
- آقایی، رضا؛ آقایی، اصغر؛ محمدحسینی ناجی‌زاده؛ رامین (۱۳۹۴). شناسایی و رتبه‌بندی شاخص‌های کلیدی مؤثر بر نگهداری و تعمیرات چابک با استفاده از رویکرد دلفی فازی و دیمتلفازی (مطالعه موردی: صنعت خودروسازی ایران). مدیریت صنعتی، ۷ (۴)، ۶۷۲-۶۴۱.
- پژوهش‌های جمشید؛ فقیه نصیری، مرجان (۱۳۸۸). اثر رقابت‌مندی بر رشد اقتصادی با رویکرد الگوی رشد درون‌زا. پژوهش‌های اقتصادی ایران، ۳۸، ۹۸-۱۳۳.
- د/د/ش پور، هاشم؛ احمدی، فرانک (۱۳۸۹). رقابت‌پذیری منطقه‌ای به‌مثابه رویکردی نوین در توسعه منطقه‌ای. راهبرد یاس، ۲۲، ۴۹-۸۰.
- ساسان پور، فرزانه؛ حاتمی، افشار (۱۳۹۶). تحلیل فضایی رقابت‌پذیری آموزشی استان‌های کشور. اقتصاد و مدیریت شهری، ۵ (۱۹)، ۶۱-۴۵.
- سامانی کارگری، امیر (۱۳۹۳). طراحی مدل رقابت‌پذیری شهری با تکیه بر شاخص‌های حکمرانی خوب شهری در بستر فرایند جهانی شدن. رساله دکتری، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه تربیت مدرس.
- ضیایی، محمود؛ محمودزاده، مجتبی؛ شاهی، طاهره (۱۳۹۶). اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر پیاده‌سازی مدیریت زنجیره تأمین سبز در صنعت گردشگری. جغرافیا و توسعه، ۱۵ (۴۶)، ۳۴-۱۹.
- مروتی شریف‌آبادی، علی؛ عزیزی، فاطمه؛ جمشیدی، زینت (۱۳۹۵). تحلیل عوامل مؤثر بر رضایت گردشگران داخلی استان یزد با استفاده از مدل دیمتلفازی. مدیریت گردشگری، ۱۱ (۳۳)، ۸۵-۱۰۴.
- پورتر، مایکل؛ محمد مهدوی مزده (مترجم)، فایزه محمدی پور (مترجم) (۱۳۹۱). مزیت رقابتی ملت‌ها (مدل الماس)، انتشارات جهاد دانشگاهی.
- نجاتی حسینی، محمود (۱۳۹۱). سیاست شهری و دیپلماسی شهری (از نظریه تا تجربه). جامعه‌شناسی تاریخی، ۳ (۲)، ۱۱۷-۱۴۲.
- نظم‌فر، حسین؛ عشقی چهاربرج، علی؛ علوی، سعیده (۱۳۹۷). بررسی وضعیت رقابت‌پذیری اقتصادی شهرهای ایران. اقتصاد و مدیریت شهری، ۶ (۲۲)، ۳۸-۲۳.
- وارث، حامد؛ محمدی، شاپور؛ پروندی، یحیی (۱۳۹۱). تأثیر رقابت‌پذیری جهانی GCI بر کامیابی اقتصادی کشورها، ارائه مدلی برای رقابت‌پذیری ملی ایران. علوم مدیریت ایران، ۷ (۲۶)، ۴۸-۲۵.
- شاخص‌های رقابت‌پذیری جهانی GCI و شاخص جهانی قدرت شهری (GPCI)، ۲۰۱۹.

- ✓
- Aghaei, R; Aghaei, A; Mohammad Hosseini Najizadeh, R (2014). Identifying and ranking the key indicators effective on agile maintenance and repairs using fuzzy Delphi and Fuzzy Dimtel approaches (Case study: Iran's automotive industry). *Industrial Management*, 7 (4), 672-641. (in Persian)
- Aghazadeh, H; Stiri, M; Asanlo, B (2016). Examining the factors affecting the competitiveness of companies in Iran, *Economic Research*, 7 (3), 58-37 (in Persian)
- Borozan, D. (2009). Enhancing regional competitiveness through the entrepreneurship development. *Interdisciplinary Management Research*, 5, 731-747.
- Budd, L. & Hirmis. A. (2004). Conceptual framework for regional competitiveness. *Regional Studies*, 38, 1015-1028.
- Camagni, R. (2002). On the concept of territorial competitiveness: Sound or misleading? *Urban Studies*, 39 (13), 2395-2411.
- Chi- Jen Lin, Wei- Wen Wu. (2008). A causal analytical method for group decisionmaking under fuzzy environment, *Expert Systems with Applications* 34. 205-213
- Cochrane, A. (2007). *Understanding urban policy: A critical approach*. Oxford, UK: Blackwell
- Dadashpour, H; Ahmadi, F (2010). Regional competitiveness as a new approach in regional development. *Yas Strategy*, 22, 49-80. (In Persian)
- Jiang, Y., & Shen, J. (2010). Measuring the urban competitiveness of Chinese cities in 2000. *Cities*, 27 (5), 307-314.
- Lever, W. F. & Turok, I. (1999). Competitive cities: Introduction to the review. *Urban Studies*, 36 (5,6): 791-794.
- Malecki, E. J. (2002). Hard and soft networks for urban competitiveness. *Urban Studies*, 39 (5-6), 929-945.
- Martin, R.; Simmie, J. (2008). The theoretical bases of urban competitiveness: does proximity matter? *Revue d'Économie Régionale & Urbaine*, (3), 333-351.
- Molotch, H., Freudenburg, W.; Paulsen, K. E. (2000). History repeats itself, but how? City character, urban tradition, and the accomplishment of place. *American Sociological Review*, 791-823
- Morvati Sharifabadi, A; Azizi, F; Jamshidi, Z (2015). Analysis of the influencing factors on the satisfaction of domestic tourists in Yazd province using the fuzzy Dimetal model. *Tourism Management*, 11 (33), 85-104. (In Persian)
- Nazmfar, H; Eshghi Chaharbarj, A; Alavi, S (2017). Investigating the economic competitiveness of Iranian cities. *Economics and Urban Management*, 6 (22), 23-38. (In Persian)
- Nejati Hosseini, M (2012). Urban politics and urban diplomacy (from theory to experience). *Historical Sociology*, 3 (2), 117-142. (In Persian)
- Pajuyan, J; Faqih Nasiri, M (2009). The effect of competitiveness on economic growth with the endogenous growth model approach. *Iran Economic Research*, 38, 133-98 (in Persian)
- Sáez, L.; Periañez, I. (2015). Benchmarking urban competitiveness in Europe to attract investment. *Cities*, 48, 76-85.
- Samani Kargari, A (2014). *Designing an urban competitiveness model based on the indicators of good urban governance in the context of the globalization process*. Ph.D. thesis, Faculty of Management and Economics, Tarbiat Modares University. (In Persian)

- Sasanpour, F; Hatami, A (2016). Spatial analysis of the educational competitiveness of the country's provinces. *Economics and Urban Management*, 5 (19), 61-45. (In Persian)
- Sharif Zadegan, M. H.; Nedai Toosi, S (2014). Spatial development of regional competitiveness in Iran, Case study: 30 provinces of Iran, *Beautiful Arts Magazine* 3 (20), 5-23 (In Persian)
- Turok, I. (2004). Cities, regions and competitiveness. *Regional Studies*, 38(9), 1069-1083.
- Waresi, H; Mohammadi, Sh; Pervandi, Y (2011). The effect of GCI global competitiveness on the economic success of countries, providing a model for Iran's national competitiveness. *Iranian Management Sciences*, 7 (26), 48-25. (In Persian)
- Zhao, Q.; Xu, H.; Wall, R. S.; Stavropoulos, S. (2017). Building a bridge between port and city: Improving the urban competitiveness of port cities. *Journal of Transport Geography*, 59, 120-133.
- Ziaei, M; Mahmoudzadeh, M; Shahi, T (2016). Prioritization of factors affecting the implementation of green supply chain management in the tourism industry. *Geography and Development*, 15 (46), 19-34. (In Persian)

